

Nr 121.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa anslag till folkskoleseminarierna; given Stockholms slott den 15 februari 1929.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts,
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Cl. Lindskog.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 15 februari 1929.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, WOHLIN, BESKOW, LUNDVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON.

Departementschefen, statsrådet Lindskog anför härefter:

Under punkt 179 av 1929 års åttonde huvudtitel har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på proposition angående vissa anslag till folkskoleseminarierna, beräkna

Vissa anslag till folkskoleseminarierna.

dels den i det ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna ingående posten: Folkskoleseminarierna till oförändrat belopp, 1,804,000 kronor;

dels en minskning av den i samma anslag ingående posten: Stipendier för elever vid folkskoleseminarier, nu 217,500 kronor, med 17,500 kronor till 200,000 kronor;

dels ock till anordnande av studentkurser och parallellavdelningar vid Bihang till riksdagens protokoll 1929. 1 saml. 97 häft. (Nr 121)

vissa folkskoleseminarier ävensom av en preparandkurs vid folkskoleseminariet i Luleå för budgetåret 1929/1930 ett extra reservationsanslag av 59,000 kronor.

Sedan beredningen av dessa frågor numera slutförts, anhåller jag att ånyo få anmäla dem för Kungl. Maj:t.

Inskränkningar i seminarieorganisationen.

I Sverige finnas för närvarande femton statliga folkskoleseminarier, av vilka åtta äro dubbelseminarier och sju enkelseminarier; av dessa sistnämnda hava två var sin ettåriga kurs för studenter. Dubbelseminarierna äro: Uppsala (manliga elever), Linköping (manliga elever), Lund (manliga elever), Göteborg (manliga elever), Karlstad (manliga elever), Falun (kvinnlige elever), Umeå (kvinnlige elever) samt Luleå (samseminarium så till vida, att i parallellavdelningen halva antalet elever är kvinnliga). Enkelseminarierna äro: Stockholm (kvinnlige elever samt studentklass), Strängnäs (manliga elever), Växjö (manliga elever samt studentklass), Kalmar (kvinnlige elever), Landskrona (kvinnlige elever), Skara (kvinnlige elever) samt Härnösand (manliga elever). Antalet avgångsklasser är alltså 25, varav 15 $\frac{1}{2}$ med manliga elever och 9 $\frac{1}{2}$ med kvinnliga elever. Detta under förutsättning att ifrågavarande organisation upprätthålles i full utsträckning. Så är emellertid för närvarande icke förhållandet. En sedan flera år konstaterad överproduktion av lärarkrafter har nödvändiggjort vissa inskränkningar. I detta avseende torde få erinras om följande.

Seminarieorganisationen i Sverige har förut haft en ännu större omfattning än den ovan angivna. Redan år 1923 blev det emellertid erforderligt att inskränka lärarproduktionen, sedan en av skolöverstyrelsen företagen undersökning givit vid handen, att den tidigare förefintliga lärarbristen var stadd i kraftigt avtagande och att genom förut vidtagna utvidgningar av organisationen i stället ett överflöd på lärare hotade att uppkomma. Vid denna tid funnos sex studentklasser, nämligen i Stockholm, Uppsala, Strängnäs, Växjö, Lund och Kalmar. Från och med läsåret 1923/1924 nedlades studentklasserna i Uppsala och Lund. Med läsåret 1924/1925 påbörjades indragning av de då uppehållna parallellavdelningarna vid seminarierna i Skara och Landskrona. Med läsåret 1925/1926 påbörjades nedläggandet av de två då befintliga privata seminarierna, som åtnjöto statsunderstöd, varjämte klassnumerären bestämdes till 25.

Skolöverstyrelsen den 26 januari 1926.

I skrivelse den 26 januari 1926 framlade överstyrelsen en utförlig plan för de inskränkningar i lärarutbildningen av mera bestående karaktär ävensom för de begränsningsåtgärder av mera tillfällig natur, vilka, enligt vad då kunde bedömas, borde komma till stånd under läsåren 1926/1927 och 1927/1928.

Efter att till en början hava erinrat om utvecklingen av den föreliggande frågan under de närmast föregående åren, upptog skolöverstyrelsen till un-

dersökning den grundläggande frågan om den nuvarande seminarieorganisationens omfattning i dess förhållande till det då konstaterbara årliga lärarbehovet. Överstyrelsen fann sig därvid icke böra räkna med större elevantal än 25 såsom det i en klassavdelning normala. Enligt gällande seminariestadgar är högsta tillåtna elevantalet i varje klass 30. Den av överstyrelsen ifrågasatta minskningen av den normala klassnumerären motiverade överstyrelsen på följande sätt.

Vad angår beräkningen av antalet elever i varje klassavdelning, torde till en början böra framhållas, att hittills som bekant gällt, att detta antal utgjort högst 30, därest icke överstyrelsen för tillgodoseende av sundhetens och undervisningens krav bestämt ett mindre antal eller medgivit, att elevantalet må överskrida sagda siffra (stadgans § 34:4). Under krisåren, då det förefunnits ett starkt allmänt intresse att i görligaste mån påskynda lärarbristens avveckling, har det normala maximiantalet i åtskilliga fall överskridits, men har överstyrelsen, då detta skäl icke längre förelåg, funnit sig ur undervisningens synpunkt förpliktad att tillse, att stadgans bestämmelser i berörda avseende upprätthållas. Med nödig marginal för kvarsittning har detta inneburit, att ett antal av högst 28 elever normalt bort intagas i varje klassavdelning. Endast under denna förutsättning kan det nämligen undgås, att det angivna maximitalet överskrides. Emellertid låter det sig icke fördöljas, såsom överstyrelsen i sin underdåniga skrivelse den 17 december 1924 anförde, att sagda antal, vilket på sin tid fastställdes med tanke på det rådande stora behovet av ökad tillgång på lärarkrafter, redan med hänsyn till den teoretiska undervisningen håller sig i överkanten av det önskvärda, om man vill eftersträva den individualisering, som studiearbetets karaktär gör så betydelsefull. Och alldeles bestämt anser sig överstyrelsen berättigad hävda, att ur synpunkten av den praktiska utbildningen detta antal är för högt. Eleverna erhålla alltför ringa erfarenhet såsom lärare, trots att övningsskolorna äro över hövan belastade med elevlektioner. På grund av studentkursernas kortare utbildningstid framträda dessa ofördelaktiga erfarenheter särskilt påtagligt i fråga om de i dessa kurser utbildade eleverna, varför överstyrelsen redan tidigare varit betänkt på att för dessa kursers del ifrågasätta ett lägre elevantal för klass än det nu gällande, så snart lärartillgången så medgäve. Under innevarande läsår har ock ett lägre antal funnits böra tillämpas, nämligen 25 såväl i studentklasserna som i första klassens avdelningar, med efter vad överstyrelsen förnummit mycket gynnsamt resultat. Vid de samråd, som ägt rum för nu förevarande angelägenhets dryftande med åtskilliga seminariektorer, har det med styrka betonats, att det för seminarierna vore ytterligt betydelsefullt att för möjliggörande av en ur olika synpunkter effektivare och grundligare utbildning i fortsättningen få bibehålla den förmån, som en begränsning av avdelningarnas storlek till 25 innebär.

Då överstyrelsen därför gått att bedöma de föreliggande förhållandena på grundvalen av hittillsvarande pedagogisk erfarenhet och med tanke på de krav, som ur utbildningens synpunkt med fog kunna framställas, måste överstyrelsen hålla före, att man vid avvägande av organisationens behov icke bör räkna med större elevantal än 25 såsom det i en klassavdelning normala. Till förmån för denna sin genom iakttagelser från seminariearbetet vunna erfarenhet, vilken, såsom redan erinrats, erhållit kraftigt stöd hos

läroanstalternas närmaste ledare, kan överstyrelsen ytterligare åberopa den ståndpunkt, som 1918 års skolkommission intagit till frågan om lärjungeantalet i gymnasiet ringar, vilket kommissionen föreslagit böra för framtiden utgöra 25 mot nuvarande 30. Vad som därvid ansetts såsom för gymnasiet betydelsefullt, har för visso i lika eller i än högre grad sin tillämpning på lärarbildningsanstalterna. Om man nu utginge från ett antal av 28 och bestämde den framtida organisationens omfattning med ledning av detsamma, skulle detta innebära, att det allmänna avhände sig möjlighet att tillgodose de välgrundade pedagogiska önskemålen i angivna avseende, ett föregripande som säkerligen skulle vara allt annat än lyckligt.

Med utgångspunkt från ett elevantal av 25 per klass beräknade överstyrelsen, att den dåvarande organisationen (8 dubbelseminarier, 7 enkelseminarier och 4 studentklasser) skulle medgiva utbildning av 675 lärare årligen (27×25). Av dessa 675 lärare skulle enligt gällande grunder för fördelningen av manliga och kvinnliga seminarier 413 vara manliga och 262 kvinnliga. Denna proportion (omkring 3:2) överensstämde ganska nära med den, som överstyrelsen tidigare funnit önskvärd och lämplig. Denna omfattning av lärarutbildningen fann överstyrelsen alltför vid. Härom anförde överstyrelsen bland annat följande:

Undersöker man nu, hur nyss härledda siffra för den årliga lärarutbildningen förhåller sig till det sannolika rekryteringsbehovet, sådant detta beräknats i överstyrelsens skrivelse den 1 december 1925, finner man, att omfattningen av den nuvarande organisationen även efter de hittills vidtagna inskränkningarna måste betecknas såsom större, än det för närvarande konstaterbara behovet gör nödvändigt. Överstyrelsen har på i sagda skrivelse närmare angivna skäl, till vilken skrivelse överstyrelsen tillåter sig här hänvisa, ansett sig berättigad uppskatta det nuvarande årliga rekryteringsbehovet till 575 lärare, varvid emellertid bör ihåggkommas, dels att efter en tioårsperiod avgången av lärare kan väntas successivt rätt väsentligt stiga, dels ock att födelsetalet för närvarande pressar siffran starkt nedåt. Nödig försiktighet och skäligt beaktande av såväl önskvärdheten därav att en viss marginal upprätthålles som ock av den omständigheten, att en ifrågasatt vidgad användning av folkskolan såsom bottenkola för den högre undervisningen måste komma att öka lärarbehovet i den grundläggande skolan, gör det dock välbetänkt, att under nuvarande förhållanden icke beskära organisationen så starkt, att inom en relativt nära liggande framtid bestämt behov kan uppstå att ånyo bygga ut densamma. I samma riktning kunna ock åtgärder till underlättande av folkskollärarnas fortsatta utbildning väntas verka, såtillvida som därigenom otvivelaktigt ett ökat behov av vikarier kommer att göra sig förnimbart. Jämväl torde man vara berättigad förutsätta, att sedan i samband med fortsättningsskolans obligatoriska införande pensionsförhållandena för de vid fortsättningsskola särskilt anställda lärarna ordnas, en del av folkskolans lärare skola helt tagas i anspråk för verksamheten i denna skolkform. Överstyrelsen håller med hänsyn till nu berörda omständigheter före, att det under de rådande, i många avseenden ovissa, förhållandena ännu icke kan vara tillrådligt att ifrågasätta en så betydande begränsning av organisationen, att den icke skulle medgiva utbildning av större antal än 575 folkskollärare om året.

Å andra sidan är det, såsom redan framhållits, i ljuset av de anförda siffrorna obestridligt, att födelsetalets av allt att döma definitiva nedgång motiverar någon begränsning av bestående natur av den under det senaste årtiondet betydligt utvidgade organisationen. Frågan är sålunda närmast, hur långt man utan risk för en ånyo inträdande lärarbrist kan våga gå vid organisationens anpassning efter de ändrade förhållandena å området. I detta avseende ådagalägga de redan anförda siffrorna, att, i den mån det nu tillgängliga materialet medgiver slutsatser för framtiden, en minskning av antalet årligen utexaminerade lärare från beräknade 675 till 575 å 600, motsvarande ungefär 3 å 4 klassavdelningar, är den starkaste inskränkning, som över huvud låter sig tänkas.

Med den uppfattning, överstyrelsen nyss gjort gällande angående vikten av varsamhet, tills ytterligare erfarenhet föreligger, anser sig överstyrelsen böra stanna för att nu tillråda nedläggande av de båda studentkurser, som överstyrelsen tidigare funnit sig böra föreslå till tillfällig indragning. Den därutöver erforderliga anpassningen av utbildningen torde, intill dess oundgänglig erfarenhet angående de verkställda beräkningarnas tillförlitlighet vunnits, kunna uppnås antingen genom en på de olika dubbelseminarierna »cirkulerande» indragning av en klassavdelning eller ock genom en mindre beskärning av klassavdelningarnas storlek. Under de närmaste åren torde sistnämnda utväg vara den enda möjliga, med hänsyn till att den förstnämnda i större utsträckning än i och för sig är önskvärt eller lämpligt måste anlitas för att det under åren 1926/1928 förutsedda läraröverskottet skall kunna tagas i anspråk. Berörda åtgärder torde böra sättas i verket redan från och med läsåret 1926/1927. Genom densamma skulle de normala utbildningsmöjligheterna begränsas till en årlig examination av högst 625 lärare.

På grund av det nu anförda finner sig överstyrelsen i första hand böra föreslå, att från och med läsåret 1926/1927 en manlig och en kvinnlig studentkurs nedläggas.

Det av överstyrelsen sålunda ifrågasatta nedläggandet av ytterligare två av de då kvarvarande fyra studentkurserna tänkte sig överstyrelsen genomfört på det sättet, att från och med läsåret 1926/1927 förslagsvis till och med läsåret 1929/1930 studentkurser skulle upprätthållas vid folkskoleseminariet i Stockholm för kvinnliga elever och vid folkskoleseminariet i Växjö för manliga elever, och att därefter respektive kurser under en fyraårsperiod skulle överflyttas till seminarierna i Kalmar och Strängnäs.

Vidkommande därefter spørsmålet, vilka åtgärder ytterligare borde vidtagas till förhindrande av att ett framtida alltför stort överskott på folkskollärare uppstode, erinrade skolöverstyrelsen, att överstyrelsen ansett detta mål kunna vinnas genom en tillfällig betydande begränsning av intagningen av elever under de närmaste läroåren. Överstyrelsen framhöll tillika, att överstyrelsen vid de fortsatta övervägandena icke funnit tillräcklig anledning föreligga att då ifrågasätta en starkare organisatorisk beskärning av *bestående* natur än den nyss omförmälda.

Med hänsyn till vad dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet anfört under punkt 131 av 1926 års åttonde huvudtitel rörande ett övervä-

gande av frågan om nedläggande av något av de då befintliga seminarierna, varvid Skaraseminarier enligt departementchefens förmenande främst syntes böra komma i fråga, upptog skolöverstyrelsen jämväl denna fråga till närmare prövning och anförde i detta hänseende bland annat följande:

Mot den sålunda framförda tanken kunna efter överstyrelsens mening talande sakliga skäl anföras, utöver dem, som redan kommit till uttryck vid överstyrelsens föregående ståndpunktstagande.

Ur mera allmän synpunkt torde härvid först böra uppmärksammas, att det lärer få betecknas såsom en allvarsam sak att nedlägga en gammal kulturinstitution med traditioner ej minst inom den bygd, som sett den framväxa och utvecklas, även om man till grund för sitt omdöme ägde ett vida säkrare och fullständigare material än det, som i detta fall står till förfogande. Det gäller nämligen om de förefintliga lärarutbildningsanstalterna och framför allt beträffande dem, som i snart ett århundrande varit i verksamhet, att de på mångahanda sätt slagit djupa rötter icke blott inom det samhälle, dit de varit förlagda, utan också inom hela det område, varifrån studieintresserade unga män eller kvinnor av ålder varit vana att söka sig till seminariestaden för att vinna utbildning för den levnadsgärning, till vilken deras håg står. Ju mindre folkrika de samhällen äro, i vilka seminarier förlagts, desto starkare är också helt visst samhällets intresse förbundet med läroanstaltens fortbestånd. Om riktigheten härav har överstyrelsen erhållit en livlig erinran genom en vid överstyrelsens skrivelse fogad framställning från stadsfullmäktige i Skara, vilken på ett åskådligt sätt ger uttryck åt de bekymmer man inom samhället känner inför utsikten att berövas sitt seminarium.

Förnekas kan ej heller, att den med ett plötsligt nedläggande av en hel läroanstalt förbundna förflyttningen av ett stort antal befattningshavare till andra läroanstalter såväl för de läroanstalter, till vilka överflyttningen skall äga rum, som alldeles särskilt för befattningshavarna själva är förbunden med så avsevärda olägenheter, att en dylik åtgärd icke ter sig försvarlig annat än i ett oavvisligt tvångsläge.

I nu förevarande situation kan ett dylikt tvångsläge svårigen sägas vara för handen. I varje fall synes nödig varsamhet göra ett ytterligare uppskov med ett definitivt beslut påkallat. Och till förmån för ett sådant uppskov låta sig även andra sakliga skäl anföras. Överstyrelsen vill särskilt framhålla, att en fråga, som för närvarande på grund av riksdagens och Kungl. Maj:ts beslut befinner sig under utredning inom överstyrelsen, ganska nära sammanhänger med den nu dryftade. Överstyrelsen åsyftar härvid spörsmålet om småskoleseminariernas förstatligande. Skulle ett statsövertagande även av denna lärarutbildning komma till stånd, torde det komma att visa sig ändamålsenligt att koncentrera verksamheten till ett betydligt färre antal läroanstalter än nu är fallet. Och i samband därmed torde det falla sig naturligt att särskilt pröva användbarheten av eventuellt till nedläggande ifrågakommande folkskoleseminariers lokaler för småskoleseminariernas räkning. Därest en dylik prövning utfaller i gynnsam riktning, skulle givetvis de med nedläggandet av folkskoleseminarierna förbundna olägenheterna för samhället och orten i någon mån reduceras.

Om Kungl. Maj:t omedelbart utfärdar föreskrift om vakanssättning av eventuellt ledigvordna tjänster vid det eller de seminarier, vilkas nedläggande synes kunna bli föremål för allvarligt övervägande, skulle åtskilliga

av de betänkligheter ur statsfinansiell synpunkt, som givetvis kunna inställa sig mot uppskovstanken, undanrödjas, samtidigt som härigenom ett senare fattat beslut om indragning kan förväntas mindre djupt komma att ingripa i de vid läroanstalterna anställda befattningshavarnas enskilda förhållanden.

I avbidan på eventuella indragningsåtgärder synes intet hinder möta för att fortsätta verksamheten under de hittillsvarande lokalförhållandena.

Med hänsyn till det nu senast anförda vågar överstyrelsen hålla för skäligt och billigt, att, även om Kungl. Maj:t vid prövningen av den nu föreliggande angelägenheten skulle komma till en annan ståndpunkt än överstyrelsen, frågan om ett eventuellt nedläggande av något av de nuvarande folkskoleseminarierna icke upptages till slutligt avgörande förrän i samband med den ifrågasatta omläggningen av småskollärarytbildningen.

För den händelse Kungl. Maj:t emellertid icke skulle finna de skäl och synpunkter, som i det föregående anförts, tillräckligt vägande, har överstyrelsen ansett sig pliktig redan nu ingå i ett övervägande, vilket enkelseminarium främst bör ifrågakomma till nedläggande.

Härvid torde man till en början böra uppmärksamma förefintliga lokalförhållanden.

I detta avseende gäller otvivelaktigt, att seminariet i Skara för närvarande arbetar under de mest otillfredsställande yttre betingelserna. Riksdagens revisorer hava ock 1925 uttalat, att detta seminariums lokaler »även för ett enkelseminariums behov onekligen äro mindre tillfredsställande», en uppfattning, som jämväl kommit till uttryck i föredragande departementschefens ovan citerade anförande till statsrådsprotokollet.

Emellertid kan vid nu förevarande prövning icke bortses därifrån, att även övriga enkelseminarier i lokalavseende äro mer eller mindre ogynnsamt ställda. Beträffande seminariet i Strängnäs må erinras, att fråga om tillbyggnad för vinnande av tillgång till erforderliga lokaler samt framförallt gymnastiksal varit förelagd 1914 års senare riksdag, varvid då erforderliga medel i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag ställdes till förfogande. Den omedelbart därefter inträdande prisstegringen har dock omöjliggjort byggnadsarbetenas utförande inom ramen av de tidigare beräknade kostnaderna. Byggnadsfrågan har sedermera varit föremål för ytterligare överväganden inom såväl byggnadsstyrelsen som skolöverstyrelsen. Enligt av byggnadsstyrelsen senast (september 1925) verkställd utredning skulle kostnaderna för beredande av erforderliga lokalutrymmen för såväl enkelseminariet som den dit förlagda studentkursen uppgå till 1,082,000 kronor, vartill skulle komma kostnader för inköp av en närbelägen fastighet, avsedd att apteras för tillgodoseende av vissa seminariets behov, för en köpeskilling av 75,000 kronor. Kostnaden för iståndsättande av nämnda byggnad är inräknad i nyss angivna belopp. För att Strängnässeminariet skall erhålla tillgång till behöfliga lokaler, torde man sålunda vara nödsakad att räkna med en utgift på över 1,100,000 kronor. Härvid gäller emellertid, såsom redan sagts, att de till utökning ifrågasatta lokalerna beräknats under förutsättning av studentklassens fortsatta uppehållande, vadan beloppet, för den händelse denna skulle komma att indragas, torde kunna undergå någon minskning. Ytterligare bör erinras, att särskild rektorsbostad redan vid seminariet finnes uppförd.

Folkskoleseminariet i Landskrona lider ävenledes av en viss trångboddhet och torde det bliva nödvändigt att efter parallellavdelningarnas nedläggande förutsätta provisoriskt tillgodoseende av ökat lokalbehov för den naturveten-

skapliga undervisningen genom fortsatt förhyrande av vissa av de nu av parallellavdelningarna disponerade utrymmena. Emellertid förfogar seminariet över egen gymnastiksal och eventuell framtida lokalutvidgning torde icke behöva bliva särskilt omfattande.

I ungefär samma situation befinner sig Härnösands seminarium. Frågan om beredande av erforderligt ökat lokalutrymme för denna läroanstalt har redan 1915 bragts under överstyrelsens prövning på grund av framställning från seminariets rektor, men icke hittills föranlett någon framställning till Kungl. Maj:t med hänsyn till de än mera trängande byggnadsfrågor, som under de senare åren förelegat vid andra seminarier. Emellertid torde det gälla, att tillbyggnaden även i detta fall måste bliva avsevärt mindre omfattande än i fråga om Strängnässeminariet.

Statsverket förfogar över särskilda rektorsbostäder till båda de nu senast avhandlade seminarierna.

Vad slutligen angår seminariet i Kalmar, har den nuvarande seminariebyggnaden genom donation kommit i statens ägo. Också detta seminarium arbetar under ogynnsamma lokalförhållanden, och överstyrelsen har den 31 juli 1925 hos Kungl. Maj:t gjort framställning om närmare utredning av frågan om ändamålsenligaste sättet för lokalbehovets fyllande. Sagda framställning är föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Givetvis blir tillbyggnadens omfattning i ej ringa mån beroende av den ståndpunkt Kungl. Maj:t kan komma att intaga till den i det föregående berörda frågan om studentkursens fortsatta uppehållande. Skulle denna angelägenhet komma att avgöras i negativ riktning, minskas behovet av utvidgade undervisningslokaler. Och även i motsatt fall torde det gälla, att kostnaderna för lokalernas utvidgning väsentligt understiga vad som i detta avseende beräknats för seminariet i Strängnäs. Det föreliggande preliminära förslaget — med utrymmen för studentkursens behov — avser ett belopp av 289,000 kronor. Seminariet förfogar icke över särskild rektorsbostad.

Sammanfattningsvis anser sig överstyrelsen alltså kunna fastslå, att ur synpunkten av framtida utgifter för oavvisliga lokalutvidgningar förhållandena vid seminarierna i Landskrona, Härnösand och Kalmar gestalta sig icke oväsentligt fördelaktigare än i fråga om seminarierna i Skara och Strängnäs. Då det åter gäller att avgöra, vilket av de båda sistnämnda seminarierna, som i nu berörda avseende kommer att ställa de största kraven på statskassan, är det knappast möjligt för överstyrelsen att bilda sig en fullt säker uppfattning. Det föreligger nämligen icke någon som helst utredning, om eller i vad mån den nuvarande seminariebyggnaden i Skara låter sig iordningställas och tillbyggas så, att den för en mera avsevärd framtid kan tillfredsställande fylla ett enkelseminariums behov utan anlitan av utvägen med fullständig nybyggnad. För det fall, att nybyggnad skulle komma att visa sig nödvändig, anser sig överstyrelsen böra framhålla, att en i samband med planläggningen av den nya seminariebyggnaden i Linköping verkställd utredning givit vid handen, att sagda byggnad, vilken enligt ett föreliggande förslag med utrymme för dubbelseminarium beräknats draga en kostnad av 1,563,000 kronor, därest den i stället anpassades efter ett enkelseminariums behov men med möjligheter för framtida utvidgning till dubbelseminarium, skulle betingat en kostnad, som med 90,000 kronor understeg den för dubbelseminarium beräknade.

Med kännedom härom och i betraktande av de påfallande höga kostnader, som beräknats för tillbyggnaden av folkskoleseminariet i Strängnäs, vill

det förefalla som om, därest ur andra synpunkter än de ekonomiska, starka skäl kunna anföras för Skaraseminariets bibehållande, de statsfinansiella hänsynen knappast böra tilläggas avgörande betydelse i valet mellan Strängnäs och Skara.

Enligt överstyrelsens sätt att se, bör emellertid nu berörda indragningsåtgärd icke uteslutande avgöras med ledning av ekonomiska hänsyn. Vad då beträffar den mera allmänna rekryteringssynpunkten, så torde i detta avseende till en början förtjäna uppmärksammas, att proportionen mellan utexaminerade lärare och lärarinnor skulle förtryckas genom nedläggande av ett kvinnligt seminarium. Överstyrelsen tillåter sig härutinnan erinra, att under senare år otvivelaktigt utbildats jämförelsevis alltför många kvinnliga lärare. Genom nedläggande av de båda privata seminarierna, det ena försett med studentkurs, samt av parallellavdelningarna vid de för kvinnliga elever avsedda seminarierna i Skara och Landskrona har sagda proportion förskjutits till bättre överensstämmelse med fördelningen inom lärarkåren av befattningarna mellan män och kvinnor. Nedläggandet av de två studentkurserna drabbar visserligen i lika mån manliga och kvinnliga lärare, men, om därjämte indragning av det kvinnliga seminariet i Skara sker, skulle proportionen rubbas till nackdel för de kvinnliga lärarna. I den kvarstående organisationen skulle nämligen årligen utbildas ett normalt antal av 388 manliga och 212 kvinnliga lärare. (Härvid har förutsatts, att intagningen av kvinnliga elever vid folkskoleseminariet i Luleå fortfarande skulle omfatta en halv avdelning.) Utgår man från relationen 3 : 2 såsom den i föreliggande avseende önskvärda, borde de manliga reduceras till högst 360 och de kvinnliga ökas till 240. Givetvis kan denna relation återställas på det sätt, att ännu ett dubbelseminarium förändras till samseminarium.

Vidare finner sig överstyrelsen böra skärskåda den föreliggande frågan med hänsyn till olika landsdelars berättigade anspråk på att erhålla möjligast bekväma tillgång till seminarieutbildning i hemorten. Enligt överstyrelsens uppfattning måste åt denna synpunkt i detta sammanhang tillerkännas mycket stor betydelse. Det har för folkundervisningen otvivelaktigt varit en avgjord fördel, att tillfälle hittills förefunnits för begåvade unga män och kvinnor att på icke alltför stort avstånd från hemorten vinna utbildning till lärare i folkskolan. Möjlighet har därigenom beretts de skilda bygderna att i avsevärd utsträckning förvärva lärare, som ingående känna folkets tänkesätt och sedvänjor, som vuxit upp bland detta folk självt och just på denna grund kunnat gå bättre rustade till lärargärningen bland bygdens barn. Ses indragningsfrågan mot denna bakgrund, låter det sig icke förneka, att den hittillsvarande ordningen skulle rubbas väsentligen mera genom nedläggande av Skaraseminariet, än om indragning skedde av motsvarande läroanstalt i Strängnäs. Sistnämnda seminariums rekryteringsområde sammanfaller nämligen till stor del med det, som kan anses naturligt för seminarierna i Linköping och Uppsala. Avståndet till något av dessa seminarier torde icke för någon ort inom det speciella Strängnäsområdet kunna sägas bliva överdrivet stort, för den händelse den manliga ungdomen i dessa nejder skulle bli hänvisad att utnyttja någon av de nämnda läroanstalterna för sin utbildning.

Väsentligen annorlunda ligga förhållandena i sagda avseende, därest indragningen skulle drabba seminariet i Skara. Den kvinnliga ungdomen i västra Sverige skulle, därest ingen förändring i övrigt vidtoges i organisationen, vara hänvisad att erhålla sin utbildning antingen i Landskrona eller

i Falun. Särskilt för Västergötlands och Bohusläns del skulle säkerligen detta läge bliva en källa till allvarliga olägenheter. Och ur folkundervisningens synpunkt tvekar överstyrelsen icke att beteckna förhållandet såsom mindre lyckligt. Den enda utväg, som härvid kunde tänkas undanröja de svåraste olägenheterna, vore att öppna seminariet i Göteborg för kvinnliga elever. Men uppenbart är, att även denna åtgärd skulle innebära en avsevärd försämring i jämförelse med nuvarande ordning, särskilt kännbar för den vidsträckta landsbygdens befolkning.

Överstyrelsen har icke ansett sig böra underlåta att rikta Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på ovan angivna konsekvens av Skaraseminariets indragning, om det ock knappast synes möjligt att genomföra Göteborgsseminariets omläggning till samseminarium redan från och med läsåret 1926/1927. Beaktas måste nämligen särskilt, att lokaler för undervisning i hushållsgöromål och kvinnlig slöjd icke stå till förfogande inom detta seminariums nuvarande byggnad och det kan icke utan vidare tagas för givet, att tillgång till lämpliga sådana genom förhyrande kan omedelbart beredas.

Till utredningens fullständiggande torde slutligen böra anmärkas, att en preliminär undersökning av de så att säga »tekniska» möjligheterna för indragning av ovan omförmälda seminarier utvisat, att utsikt förefinnes att genom förflyttning till andra läroanstalter kunna utnyttja det övervägande flertalet av lärarkrafterna vid båda seminarierna, även om detta givetvis för de nuvarande innehavarna, särskilt för de ej få, som sett sig nödsakade förvärva egna bostäder, måste komma att medföra nog så kännbara olägenheter av ekonomisk art. Uppgiften synes dock onekligen lättare genomförd beträffande Skaraseminariet med hänsyn till att flera av dess lärare inom de närmaste åren ingå i pensionsåldern.

Av det nu anförda torde framgå, att det knappast är möjligt att ur angivna synpunkter förebbringa avgörande skäl för att indragningen bör drabba det ena av nu ifrågakvarande båda seminarier framför det andra.

Till förmån för Skaraseminariets bibehållande tala obestriddigen med styrka de rekryteringssynpunkter, som i det föregående närmare berörts. Huruvida de ekonomiska skälen mera bestämt kunna sägas stödja ett bibehållande av seminariet i Strängnäs är däremot svårare att säkert överblicka. Och med hänsyn till den större eller mindre lättheten att genomföra en avveckling under möjligast gynnsamma villkor för statsverket och med behörigt avseende fäst vid de svårigheter, vilka ett nedläggande skulle förorsaka vederbörande anstalters lärare, torde, såsom ovan antytts, Skara böra framför Strängnäs ifrågakomma.

Överstyrelsen har emellertid vid detta sitt övervägande funnit sig urständsat att bedöma utsikterna för att de nuvarande seminariebyggnaderna å de nämnda orterna skola kunna tagas i anspråk för annat statsändamål eller om den ena med större fördel än den andra kan låta sig avyttras till kommun eller enskilda, ett spörsmål, som givetvis måste vara av icke ringa betydelse vid frågans slutliga avgörande.

Enär överstyrelsen sålunda icke besitter erforderliga hållpunkter för att kunna allsidigt bedöma, vilket av de nämnda seminarierna som vid övervägande av samtliga på frågan inverkan förhållanden kan anses främst böra föreslås till indragning, har överstyrelsen, under förutsättning att åtgärder vidtagas för uppehållande av lämplig relation mellan manliga och kvinnliga lärare, funnit sig böra inskränka sig till att uttala, att ett eventuellt nödvändigt befunnet nedläggande av ett av rikets nuvarande folkskoleseminarier bör avse ett av folkskoleseminarierna i Skara eller Strängnäs.

I fråga om den organisatoriska avvecklingen av ettdera av seminarierna i Skara och Strängnäs anförde överstyrelsen följande:

Därest Kungl. Maj:t skulle finna nedläggandet böra drabba seminariet i Skara, vill överstyrelsen erinra, att Kungl. Maj:t, i överensstämmelse med överstyrelsens förslag, i årets statsverksproposition (punkten 134, sid. 493 o. f.) förutsatt, att en av seminariets sju övningsskolavdelningar indrages redan läsåret 1926/1927. Påbörjas seminariets avveckling under läsåret 1926/1927, skulle sagda läsår vid läroanstalten undervisas elever i klasserna II, III, IV A och IV B. I själva verket torde det under nyss angivna förutsättning vara tänkbart, att övningsskolan redan nämnda läsår minskas till 5 avdelningar därigenom, att intagningen av nybörjare inställes. Lsåret 1927/1928, då vid fullföljd avveckling klassavdelningarna utgöra allenast två, nämligen klasserna III och IV, torde ytterligare en övningsskolavdelning kunna indragas, och läsåret 1928/1929, under vilket avvecklingen fullbordas, skulle övningsskolavdelningarna utgöra tre, omfattande klasserna 4—8, vilket ur undervisningssynpunkt måste anses tillräckligt.

Skulle Strängnäs seminarium från samma tidpunkt komma att nedläggas, synes hösten 1926 två avdelningar av övningsskolan kunna indragas, den ena avsedd för studentkursens räkning, den andra tillhörande den ordinarie övningsskolan, i det att nybörjare givetvis icke böra intagas. Lsåret 1927/1928, då seminariet skulle komma att omfatta klasserna III och IV, torde ytterligare en övningsskolavdelning kunna indragas och sålunda till läroanstaltens sista år återstå tre avdelningar, i analogi med vad nyss föreslagits beträffande Skaraseminariet. Vid slutet av vårterminen 1929 skulle även i detta fall avvecklingen kunna vara slutförd.

Härefter framlade överstyrelsen sin plan för begränsningsåtgärder av mera tillfällig natur.

Vid fem dubbelseminarier föreslogs indragning av första klassen i parallellavdelningarna under vartdera av läsåren 1926/1927 och 1927/1928, nämligen vid seminarierna i Uppsala, Linköping, Falun, Karlstad och Umeå under läsåret 1926/1927 och vid seminarierna i Linköping, Falun, Lund, Karlstad och Luleå under läsåret 1927/1928. Vidare ifrågasattes minskning av högsta medgivna elevantalet i klassavdelningarna till 25 för studentkurs och första klassen vid seminarium, där indragning av parallellavdelning skett, samt till 20 för första klassen vid övriga seminarier. Slutligen föreslogs vakanssättning av ledigblivande lärarbefattningar vid seminarierna i Skara och Strängnäs, i avbidan på närmare utredning av frågan om vilketdera av dessa seminarier borde indragas, i händelse nedläggandet av ett av rikets folkskoleseminarier befundes erforderligt. Till denna fråga ansåg sig nämligen överstyrelsen i sakens dåvarande läge icke kunna taga ståndpunkt.

Jag anser mig i detta sammanhang böra återgiva huvudinnehållet i den i skolöverstyrelsens nu behandlade framställning åberopade skrivelsen från stadsfullmäktige i Skara, däri dessa framfört sina invändningar mot tanken att nedlägga Skaraseminariet. De anförde bland annat följande:

Till en början få vi framhålla att seminariet är ett av Sveriges allra äldsta. Det grundlades år 1842 såsom manligt och förändrades år 1860 till kvinnligt

Stadsfull-
mäktige i
Skara.

seminarium. Ett hävande av denna snart hundraåriga tradition skulle hårt drabba ej blott Skara stad utan hela landets västra delar, som under decennier sänt sin ungdom till Skara seminarium för utbildning till lärarkallet.

Med hänsyn till läget har seminariet i Skara ett avgjort företräde framför de andra båda kvinnliga seminarierna i södra Sverige, Kalmar och Landskrona, vilka båda äro belägna så att säga i periferien. Skara stad har goda kommunikationer som förmedla förbindelse med södra och mellersta Sverige i snart sagt alla riktningar. Skara stad ligger dessutom i en ren jordbruks-trakt med riklig tillförsel av livsmedel till billiga priser och är så gott som fritt från industrier, ett förhållande, som gör, att staden får en mera lugn prägel, något som även bidrager att höja dess lämplighet som skolorstad, ett namn som Skara torde förtjäna mer än någon annan stad i Sverige. — Att Skara med hänsyn till sitt centrala läge måste anses som lämplig plats för förläggandet av ett seminarium visar även tidigare numera upphävida beslut att utvidga det där befintliga seminariet till dubbelseminarium. Vidare har Skara även ur undervisningssynpunkt att bjuda på många fördelar. Dess läge i ett av Sveriges minnesrikaste landskap med många historiska minnen, det i staden belägna museet, inrymmande Västergötlands fornminnesförenings värdefulla samlingar med dess rika åskådningsmaterial erbjuder många möjligheter att göra undervisningen levande och uppamma håg hos eleverna att sedermera var å sin plats väcka till liv intresse för hembygdsforskning och hembygdsvård. Även de naturvetenskapliga ämnena kunna här med särskild fördel studeras i naturen, och vilja vi i detta avseende blott framhålla närbelägenheten av det ur geologisk och botanisk synpunkt högintressanta Kinnekulle. I detta sammanhang bör även framhållas seminariets egen i Skara belägna botaniska trädgård, som innehåller över 1,700 olika arter.

En viktig gren av undervisningen i folkskolan är praktisk trädgårdsskötsel. Skulle seminariet i Skara nedläggas och alltså stora delar av Götalands lärarkrafter utbildas i t. ex. Falun med dessa från Västsverige alltför olika klimatoriska förhållanden skulle undervisningen i detta viktiga ämne lida betydlig avbräck till förfång för såväl den undervisande själv som skoldistriktet.

Med hänsyn till folkmängden i de landskap, som utgöra Skara seminariums rekryteringsområde torde även ett bibehållande av seminariet i Skara vara väl motiverat. En blick i matrikeln över eleverna visar, att dessa till största delen tillhöra Västergötland och de därintill gränsande landskapen Småland, Dal, Bohuslän, Närke samt även Östergötland och Värmland och utgöra dessa landskap en avsevärd del av Sveriges yta med en stor procent av hela rikets folkmängd. Jämväl torde det vara av stor betydelse för dessa landsdelar att i görligaste mån kunna tillgodose sitt behov av lärarkrafter av ungdom som utgått från trakter där de sedermera skola få sitt verksamhetsfält.

Som huvudskäl för en ifrågasatt indragning av seminariet i Skara har framhållits seminariebyggnadens otillfredsställande skick särskilt med hänsyn till uppvärmningsanordningarna. Enbart detta förhållande torde ej vara tillräckligt för en indragning av seminariet i Skara. För en ringa kostnad torde seminariebyggnaden kunna försättas i ett fullt värdigt skick. Att intet åtgjorts i berörda avseende har sin naturliga förklaring däri att man inför en tillämnad nybyggnad för seminariet ej ansett lämpligt att vidtaga mera omfattande reparationer å den gamla seminariebyggnaden, vilken dock efter

en nödvändig reparation och förbättrande av uppvärmningsanordningarna mycket väl ännu några år torde kunna fylla lokalbehovet för ett enkelt seminarium.

Vad särskilt Skara stad beträffar få vi anföra ytterligare några synpunkter, som tala för seminariets bibehållande härstädes.

Som förut nämnts har förläggandet av seminariet dit traditionens hävd mer än annorstädes, och Skara stad och dess invånare hava givetvis också inrättat sig efter de omständigheter, som betingats av seminariets befintlighet i staden. Så har t. ex. byggnadsverksamheten rönt inverkan av nödvändigheten att bereda rum för uthyrning till seminarieungdom. Inflyttning till staden har skett i många fall just på grund av seminariets härvaro. Staden har för att bibehålla sin traditionella karaktär av skolstad ej uppmuntrat förläggande hit av industrier i den mån, som i annat fall kommit att ske. Såväl stadsfullmäktige som stadens invånare i gemen hava handlat under den vissa förhoppningen, att de statliga institutioner, vilka förlagts till staden, voro fasta och aldrig haft en tanke på att dessa någonsin skulle flyttas till annan ort eller indragas, i varje fall ej dess seminarium, vilket under några år till och med fungerat såsom dubbelseminarium.

Skara stad har dessutom haft ekonomiska uppoffringar för seminariet härstädes. Sälunda har staden efter framställning från byggnadsstyrelsen om upplåtande av lämplig tomt för ett blivande dubbelseminarium inköpt stadsländeriet Avedal nr 1 för ett pris av 61,500 kronor för att genom byte av jord med veterinärinrättningen i Skara kunna erbjuda byggnadsstyrelsen önskad tomt, vilket byte förorsakat staden en mellangift av 28,500 kronor. — För att kunna tillhandahålla lokaler för dubbelseminariet intill dess ifrågasatt nybyggnad kommit till stånd har staden därjämte år 1919 nödgats inköpa tomten nr 331 till ett pris av 50,000 kronor, ett pris som numera betydligt överstiger dess värde, ävensom vidtagna vissa reparations- och ombyggnadsarbeten för fastighetens iordningsställande i lämpligt skick för seminariebruk.

Staden har även fått vidkännas kostnader för ändringar med hänsyn till ett blivande dubbelseminarium av hos Kungl. Maj:t för fastställelse liggande förslag till ny stadsplan för staden.

På anmodan av byggnadsstyrelsen har staden utfäst sig att framdraga vatten- och avloppsledningar till gränsen av den tomt som utsetts för uppförandet av ny seminariebyggnad, en åtgärd, varigenom de i Händavägen gående huvudledningarna erhållit större dimensioner än annars varit erforderligt, vilket även förorsakat staden kostnader.

Genom beslut den 31 mars 1926 godkände Kungl. Maj:t vad överstyrelsen föreslagit rörande upprätthållandet av studentkurser och indragning av parallellavdelningar, dock allenast för så vitt angick läsåret 1926/1927. Kungl. Maj:t föreskrev nämligen, att under nämnda läsår dels studentkurser skulle anordnas vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Växjö, i Stockholm för kvinnliga elever och i Växjö för manliga elever, dels parallellavdelningar skulle förekomma vid folkskoleseminarierna i Lund, Göteborg och Luleå till samtliga klasser, vid folkskoleseminarierna i Uppsala, Linköping, Falun, Karlstad och Umeå till klasserna II—IV samt vid folkskoleseminarierna i Skara och Landskrona, där indragning av parallellavdelningarna påbörjats redan tidi-

Kungl. Maj:ts
beslut den
31 mars
1926.

gare, till klass IV, ävensom att under nämnda läsår preparandkurs skulle anordnas vid folkskoleseminariet i Luleå.

Vad åter angår reduktionen av elevantalet i klassavdelningarna gick Kungl. Maj:t något längre än överstyrelsen föreslagit, i det att maximiantalet elever i första klassen bestämdes till 20 vid samtliga seminarier. För studentklasserna fastställdes motsvarande siffra till den av överstyrelsen föreslagna eller 25. Härjämte föreskrev Kungl. Maj:t, givetvis med tanke på eventuell indragning av något seminarium, att vid inträffande ledighet å ordinarie lärartjänst vid folkskoleseminarium med åtgärder för tjänstens återbesättande skulle tillsvidare anstå, för så vida ej Kungl. Maj:t på därom i varje särskilt fall gjord framställning annorlunda förordnade.

Slutligen igångsattes genom nämnda Kungl. Maj:s beslut så att säga en fullständig inventering av lärarbehovet för den egentliga folkskolan, i det överstyrelsen anbefalldes att på grundval av uppgifter från rikets samtliga skoldistrikt rörande barnantal och övriga förhållanden, som kunde öva inverkan på det framtida behovet av lärartjänster för den egentliga folkskolan, samt med hänsynstagande till de omständigheter, som eljest i förevarande avseende vore av betydelse, till Kungl. Maj:t inkomma med utredning och förslag rörande omfattningen av här ifrågakarande lärarutbildning för tiden efter läsåret 1926/1927. Sedermera tillkallades enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande särskild sakkunnig för att biträda vid frågans beredning.

Innan skolöverstyrelsen hann slutföra ovanberörda utredning, upptog Kungl. Maj:t ånyo frågan om folkskolornas lärarbehov i samband med framläggandet för riksdagen av anslagsäskanden för budgetåret 1927/1928. I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda förslag (punkt 151 av 1927 års åttonde huvudtitel) anvisade riksdagen för sagda budgetår till anordnande av studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier ävensom av en preparandkurs vid folkskoleseminariet i Luleå ett extra reservationsanslag av 67,300 kronor. Genom beslut den 6 maj 1927 förordnade Kungl. Maj:t bland annat, att under läsåret 1927/1928 en studentkurs skulle anordnas vid varterdera av folkskoleseminarierna i Stockholm och Växjö, att parallellavdelningar skulle under samma läsår anordnas vid folkskoleseminariet i Göteborg till första, andra, tredje och fjärde klasserna, vid folkskoleseminarierna i Uppsala och Umeå till första, tredje och fjärde klasserna, vid folkskoleseminarierna i Lund och Luleå till andra, tredje och fjärde klasserna samt vid folkskoleseminarierna i Linköping, Falun och Karlstad till tredje och fjärde klasserna, ävensom att under nämnda läsår preparandkurs skulle anordnas vid folkskoleseminariet i Luleå, samt att under läsåret 1927/1928 elever icke finge intagas i första klassen vid folkskoleseminarium till högre antal än 20 eller i studentkurs till högre antal än 25, varjämte föreskrevs, att nya elever under nämnda läsår icke finge vinna inträde i andra, tredje och fjärde klasserna vid folkskoleseminarierna.

Lärarytbildningen erhöU alltså för läsåret 1927/1928 samma omfattning som för läsåret 1926/1927.

Med de sålunda verkställda indragningarna skulle från och med vårterminen 1930 avgångsklasserna bliva till antalet 20, motsvarande en årsproduktion av $(18 \times 20 + 2 \times 25)$ 410 eller i runt tal 400 lärare.

Med skrivelse den 23 juni 1927 inkom därefter skolöverstyrelsen till Kungl. Maj:t med den genom ovanberörda beslut den 31 mars 1926 anbefallda utredningen. För det huvudsakliga innehållet i denna utredning finnes en utförlig redogörelse under punkt 166 av 1928 års åttonde huvudtitel, vartill jag här torde få hänvisa; jag anholder endast att i detta sammanhang få erinra om följande:

Skolöverstyrelsens utredning den 23 juni 1927.

Överstyrelsen meddelade till en början följande sammanställning av lärarbristens omfattning vid nedan angivna tidpunkter:

Tidpunkt	Vakanta tjänster			Tjänstlediga lärare			Sammanlagd brist
	hela antalet	med kompetenta vikarier	brist	hela antalet	med kompetenta vikarier	brist	
1920 1 maj	1,103	239	864	724	410	314	1,178
1922 1 november	1,346	483	863	608	451	157	1,020
1923 1 »	1,073	506	567	548	464	84	651
1924 1 »	798	488	310	547	480	67	377
1925 1 »	546	417	129	574	539	35	164
1926 1 »	412	392	20	579	570	9	29

Beträffande antalet lärartjänster, som konstaterats vid de särskilda utredningarna angående lärartillgången, meddelar skolöverstyrelsen följande översikt:

		Ordinarie	Extra ordinarie	Tillsammans	Ökning
1920 1 maj		11,389	541	11,930	—
1922 1 november		12,368	527	12,895	965
1923 1 »		12,506	586	13,092	197
1924 1 »		12,740	523	13,263	171
1925 1 »		12,929	525	13,454	191
1926 1 »		13,061	556	13,617	163

För att belysa omfattningen av lärarytbildningen under senare tid lämnar vidare skolöverstyrelsen följande siffror för antalet utexaminerade lärare under åren 1916—1927 och antalet lärare, som kunna beräknas komma att utexamineras under åren 1928—1931:

Å r	Manliga	Kvinnliga	Summa
1916.....	333	303	636
1917.....	336	308	644
1918.....	309	294	603
1919.....	287	307	594
1920.....	329	319	648
1921.....	330	328	658
1922.....	433	354	787
1923.....	486	399	885
1924.....	457	419	876
1925.....	470	449	919
1926.....	459	399	858
1927.....	445	355	800
1928.....	430	245	675
1929.....	375	225	600
1930.....	245	155	400
1931.....	245	155	400

På grundval av samtliga de fakta, som kunna anses inverka på här ifrågavarande förhållanden, har skolöverstyrelsen uppställt följande tabell rörande förhållandet mellan lärartillgång och lärarbehov under åren 1927—1931:

	1927	1928	1929	1930	1931
Överskott från föregående läsår	—	180	273	224	93
Antal examinerade	800	675	600	400	400
Disponibla lärare	800	855	873	624	493
Avgående lärare vid folkskolan	379	374	362	375	365
» » » vissa andra läroanstalter	10	10	10	10	10
Beräknad ökning i tjänster vid folkskolan	210	179	253	129	81
Beräknat ökat vikariatsbehov	12	10	15	8	5
» lärarbehov vid fortsättnings-skolan	9	9	9	9	9
Årligt totalbehov	620	582	649	531	470
Beräknat överskott	180	273	224	93	23

Då det, med hänsyn till den osäkerhet, som alltid måste vidlåda beräkningar av nu förevarande art, är nödvändigt att hålla en viss marginal för icke förutsedda behov och för tryggande av lärartillgången även i mera avlägset liggande delar av landet, anser sig skolöverstyrelsen, trots den siffra för läraröverskottet, som tabellen utvisar för år 1931, icke behöva praktiskt

taget räkna med något till följande år kvarstående överskott av nämnvärd betydelse för bedömande av lärarproduktionens lämpliga omfattning efter år 1931.

Härefter har skolöverstyrelsen, med tillämpning av enahanda grunder, som i det föregående använts, lämnat en översikt av det lärartillskott, som synes bli erforderligt under åren 1932—1934:

	1932	1933	1934
Avgående lärare vid folkskolan	377	366	360
» » » vissa andra läroanstalter	10	10	10
Beräknad ökning respektive minskning, i tjänster vid folkskolan	+ 51	— 45	— 19
Beräknat ökat, respektive minskat, vikariatsbehov . .	+ 3	— 3	— 1
Beräknat lärarbehov vid fortsättningsskolan	9	9	9
Årligt totalbehov	450	337	359

Utgår man från att det framtida barnantalet i folkskolan kommer att hålla sig på ungefärligen samma nivå som under läsåret 1934/1935 eller i varje fall icke kommer att sjunka så, att därav skulle föranledas någon mera avsevärd minskning av antalet tjänster, skulle man sålunda vid en, i den mån nu kan bedömas, fullt utbildad organisation av folkskoleväsendet kunna räkna med en erforderlig lärarstock av omkring 15,500 lärare vartill givetvis bör läggas behövt antal vikarier för av sjukdom eller annan anledning tjänstlediga lärare.

För upprätthållande av denna lärarstock finner överstyrelsen efter utförliga beräkningar, att i och för sig skäl föreligga för en sådan omfattning av den framtida seminarieorganisationen, att den normala årliga lärarproduktionen skulle med ett par tiotal överstiga 600. Då emellertid avgången bland de kvinnliga lärarna troligen är något för högt beräknad och då vidare avgången överhuvudtaget är beräknad på grundval av en teoretisk åldersfördelning bland lärarna och en organisatorisk utveckling av folkskoleväsendet, vars förverkligande kan taga en avsevärt lång tid i anspråk, torde siffran för den årliga lärarproduktionen enligt skolöverstyrelsens förmenande kunna avgränsas nedåt till 575.

Med ett elevantal i varje klass av 25 — något som av skolöverstyrelsen på det livligaste förordas med hänsyn till de erfarenheter, som i detta hänseende blivit gjorda under de senaste åren — motsvarar detta en seminarieorganisation med 23 avgångsklasser. Den nuvarande seminarieorganisationen är i normala fall avsedd för 25 avgångsklasser; enligt överstyrelsens beräkningar skulle av dessa 25 klasser två slopas.

Sättet för avvägbringandet av den ifrågasatta indragningen blir givetvis i någon mån beroende av överväganden rörande frågan om det årliga lärartillskottets sammansättning, framför allt med hänsyn till antalet manliga och kvinnliga lärare. Vid ett oförändrat bibehållande av den nuvarande organisationen skulle av de 625 lärare, som med ett elevantal av 25 i varje klass den årliga examinationen normalt skulle omfatta, 388 eller omkring 62 procent utgöras av män och 237 eller omkring 38 procent av kvinnor,

varvid, i likhet med vad för närvarande är fallet, den ena avdelningen vid Luleå seminarium beräknats till hälften bestå av kvinnliga elever. I medeltal under perioden 1916—1925 har antalet manliga tjänster förhållit sig till antalet kvinnliga ungefär som 3:2, vilken proportion redan tidigare av överstyrelsen föreslagits som lämplig. För att i görligaste mån upprätthålla denna proportion vid minskningen av antalet utexaminerade föreslår överstyrelsen slopandet av en och en halv av de manliga och en halv av de kvinnliga avdelningarna, vadan examinationen framdeles skulle omfatta 14 avdelningar med manliga och 9 med kvinnliga lärjungar.

I detta sammanhang upptager överstyrelsen jämväl frågan om studentkurserna och finner sig åtminstone icke för närvarande kunna tillstyrka, att dessas antal i den framtida organisationen normalt beräknas högre än två. Överstyrelsen framhåller emellertid samtidigt betydelsen av att en utvidgning av ifrågavarande utbildning jämväl i framtiden må kunna ske, då det gäller att tillgodose ett ökat lärarbehov, och uttalar överstyrelsen i detta hänseende, att därest och så snart behov yppar sig att öka avgångsklassernas antal, detta i första rummet bör ske genom inrättande av ännu en ettårig kurs.

I detta sammanhang anför vidare överstyrelsen, att, därest tvåårig utbildningskurs för från småskoleseminarier utexaminerade lärarinnor i enlighet med av överstyrelsen tidigare framlagd utredning skulle inom den närmaste framtiden komma till stånd, dylik kurs synes böra ersätta den ena av de båda fyraåriga kurserna vid ett dubbelseminarium och sålunda icke behöver föranleda en ökning av avgångsklassernas antal.

Överstyrelsen övergår härefter till att diskutera åtgärderna för seminarieorganisationens inskränkning och framhåller därvid, att övervägandet givetvis bör ske i första rummet med hänsyn till de lokala förhållanden, under vilka de olika seminarierna arbeta, samt vidare med beaktande av de lokala synpunkter i övrigt, som äro ägnade att inverka på bedömandet av spörsmålet om respektive seminariers vidmakthållande. Överstyrelsen hänvisar härvid till en början till vad av överstyrelsen andragits i skrivelse den 26 januari 1926 angående begränsning av folkskollärarytbildningen, däri överstyrelsen sammanfattningsvis ansåg sig kunna fastslå, att ur synpunkten av framtida utgifter för oavvisliga lokalutvidgningar vid de seminarier, som närmast kunde komma ifråga, förhållandena vid seminarierna i Landskrona, Härnösand och Kalmar gestaltade sig icke oväsentligt fördelaktigare än i fråga om seminarierna i Skara och Strängnäs. Även nu finner sig överstyrelsen böra uttala, att, därest uteslutande ekonomiska synpunkter skola anläggas på de ifrågasatta indragningåtgärderna, de båda enkelseminarierna i Strängnäs och Skara synas böra i första rummet ifrågakomma till nedläggande. Emellertid finner sig överstyrelsen böra vidhålla de betänkligheter, som tidigare av densamma uttalats mot ett nedläggande av Skara-seminariet. Genom den tidigare vidtagna indragningen av det enskilda, med studentkurs försedda kvinnliga folkskoleseminariet i Göteborg, hava lärarutbildningsmöjligheterna för den kvinnliga ungdomen i Väst-Sverige avsevärt reducerats. En omläggning av dubbelseminariet i Göteborg till samseminarium är icke heller att förorda, då lokaler för undervisning i hushållsgöromål och kvinnlig slöjd icke stå till förfogande. Då överstyrelsen med hänsyn till de nu anförda förhållandena tagit under övervägande

ett alternativt förslag till indragning, vilket skulle lämna Skaraseminariet orubbat, har överstyrelsen icke kunnat undgå att fästa uppmärksamheten vid, att lärarutbildningen vid de norrländska seminarierna otvivelaktigt är alltför omfattande med hänsyn såväl till det nu förefintliga som även till det förutsebara framtida lärarbehovet i Norrland. Den nuvarande organisationen av Norrlandsseminarierna ger en årlig utexamination av 125 lärare, men en verkställd undersökning har givit vid handen, att 100 lärare årligen väl fylla dessa landsdelars behov. Överstyrelsen har därför funnit sig böra föreslå indragning av en parallellavdelning vid folkskoleseminariet i Luleå. Att Luleåseminariet utvalts, beror framför allt av de lokala förhållandena. Till de genom indragning av parallellavdelningen vid nämnda seminarium disponibla lokalerna skulle nämligen med fördel kunna överflyttas den tre-åriga utbildningskurs för småskollärarinnor, som för närvarande är förlagd till Murjek, varigenom Murjekseminariets lokalfråga skulle erhålla en ur statsfinansiell synpunkt synnerligen förmånlig lösning. Överstyrelsen föreslår vidare — med hänsyn till att dubbelseminariet i Umeå är uteslutande kvinnligt — att i den återstående avdelningen vid Luleåseminariet böra intagas allenast manliga elever.

Den erforderliga begränsningen av avgångsklassernas antal synes överstyrelsen alltså böra åvägbringas genom indragning av seminariet i Strängnäs och av parallellavdelningen vid seminariet i Luleå. Vid ett genomförande av det av skolöverstyrelsen framlagda förslaget skulle seminarieorganisationen erhålla följande gestaltning:

S e m i n a r i e r	Årlig examination	
	Manliga elever	Kvinnliga elever
Stockholm	—	25 + 25
Uppsala	50	—
Linköping	50	—
Falun	—	50
Växjö	25 + 25	—
Kalmar	—	25
Lund	50	—
Landskrona	—	25
Göteborg	50	—
Skara	—	25
Karlstad	50	—
Härnösand	25	—
Umeå	—	50
Luleå	25	—
Summa	350	225

Överstyrelsen påpekar i detta sammanhang, att de genom de föreslagna indragningarna överflödiga lokalutrymmena i Luleå ävensom seminarielokalerna i Strängnäs lämpligen skulle kunna utnyttjas för utbildning av småskollärarinnor.

Med hänvisning till den sålunda förebragta utredningen och med åberopande av de därvid anförda synpunkterna slutade skolöverstyrelsen med att hemställa att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för en inskränkning av seminarieorganisationen genom successivt nedläggande från och med läsåret 1928/1929 av folkskoleseminariet i Strängnäs ävensom av parallellavdelningen vid folkskoleseminariet i Luleå.

Vissa till
Kungl. Maj:t
inkomna
framställ-
ningar.

I detta sammanhang anhåller jag vidare att få erinra om några till Kungl. Maj:t inkomna framställningar, som stodo i nära sammanhang med skolöverstyrelsens nu återgivna framställning.

I skrivelse den 9 november 1926 framhöll sålunda *Skaraborgs läns landsting*, att fortvaron av folkskoleseminariet i Skara vore ett provinsieellt intresse av största vikt och hemställde därför, att Kungl. Maj:t måtte låta Skaraseminiariets verksamhet ostörd fortgå även för framtiden.

I skrivelse till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet den 26 november 1926 hemställde vidare *skattebetalarnas förening* om framläggande till 1927 års riksdag av proposition om nedläggandet av åtminstone två av statens seminarier och flera, därest resultatet av den inom skolöverstyrelsen för det dåvarande pågående utredningen rörande det framtida lärarbehovet, som troligt vore, komme att bekräfta överstyrelsens senaste antaganden rörande utvecklingen på hithörande område.

I skrivelse den 3 december 1926 anhöll därefter *centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening*, att de igångsatta utredningarna beträffande småskoleseminariernas förstatligande och behovet av lärare för det egentliga folkskolestadiet måtte bedrivas med största skyndsamhet, att på nämnda utredningar grundat förslag till en sådan begränsning av lärarproduktionen, som svarar mot det verkliga behovet av lärarkrafter vid rikets folk- och småskolor, måtte snarast möjligt för riksdagen framläggas. att vid planläggningen av den framtida seminarieorganisationens omfattning även måtte tagas i betraktande, att en tvåårig utbildningskurs bör anordnas för småskollärarinnor, som önska avlägga folkskollärarexamen, samt att, därest den behövliga inskränkningen av lärarproduktionen skulle nödvändiggöra nedläggandet av ett folkskoleseminarium, Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, huruvida icke Skara folkskoleseminarium, skulle kunna bibehållas och till detsamma förläggas den förenämnda kursen för utbildning av småskollärarinnor till tjänstgöring på folkskolestadiet.

Vidare hemställde *centralstyrelsen för Sveriges folkskolläraryöreförbund* i skrivelse den 30 mars 1927,

att Kungl. Maj:t vid indragning av folkskoleseminarium eller av klasser vid folkskoleseminarium ville taga hänsyn därtill, att de kvinnliga folkskoleseminarierna må erhålla den andel i lärarproduktionen, som rättvisligen bör tillkomma dem, och

att Kungl. Maj:t måtte taga i överbäggande, om ej möjlighet finnes för bibehållande av Skara kvinnliga folkskoleseminarium.

I en till Kungl. Maj:t ingiven skrivelse av den 9 september 1927 hemställde därefter vissa av *Strängnäs stad* därtill bemyndigade personer, nämligen stadsfullmäktiges ordförande samt drätselkammarens ordförande och vice ordförande — med bifogande av utdrag av protokoll, hållna vid stadsfullmäktiges i staden sammanträde den 29 augusti 1927 och drätselkammarens därstädes sammanträde den 5 september 1927 —, att Kungl. Maj:t behagade lämna förslagen om indragning av folkskoleseminariet i Strängnäs utan avseende.

I skrivelsen har till en början framhållits betydelsen för staden av de dit förlagda allmänna inrättningarna och de svårigheter, som redan vållats genom den beslutade minskningen av det dit förlagda regementet. Vidare framhålls, vad seminariets byggnader angår, att allt som nu finnes är jämförelsevis nytt och fullt användbart, och att den utökning, som behövs, borde, om ej överdrivna fordringar uppställas, kunna åstadkommas utan de svindlande kostnader, som i detta sammanhang nämnts. Slutligen anföres i skrivelsen följande: Den tomt, på vilken seminariets byggnader äro belägna, skänktes till staten för ett folkskollärarseminarium, så länge den för detta ändamål användes. Detta villkor återfinnes i stadsfullmäktiges beslut, i kungl. brev, som godkänner detta, samt slutligen i det lagfarna gåvobrevet. Upphör staten att begagna tomten till folkskollärarseminarium, återfaller tomten i stadens ägo. Det torde ej vara att vänta, att Strängnäs stad, förut illa medfaren genom hotande eller verkställda indragningar från statens sida, skall uppge något av sin rätt. Vill kronan, för att kunna begagna sina på området uppförda hus, genom expropriation eller eljest lösa marken, som uppgår till 24,500 kvadratmeter, uppstår en väsentlig kostnad, som kännbart minskar den besparing, staten hoppades göra genom folkskoleseminariets nedläggning.

Med anledning av ifrågavarande skrivelse avgav *skolöverstyrelsen* den 16 september 1927 avgivet infordrat utlåtande och erinrade därvid till en början därom, att seminariet i Strängnäs på grund av sitt läge synts med mindre olägenhet kunna undvaras än något annat seminarium, att läroanstaltens nuvarande lokaler vore otillräckliga samt att enligt av byggnadsstyrelsen verkställda utredningar erforderlig tillbyggnad visat sig föranleda mycket avsevärda kostnader. Härefter fortsatte skolöverstyrelsen:

Stadsfullmäktige hava erinrat, att staden kostnadsfritt upplåtit tomt för seminariet, så länge området i fråga användes för berörda ändamål och att om staten upphörde att begagna tomten till folkskollärarseminarium, densamma återföлле i stadens ägo. Med tanke härå har överstyrelsen i sin skrivelse den 23 juni 1927 icke heller ifrågasatt, att folkskoleseminariet skulle nedläggas utan motsvarande komensation åt staden från statsverkets sida. Överstyrelsen tillåter sig i detta avseende erinra, att enligt överstyrelsens förslag rörande statens övertagande av småskollärarutbildningen det nuvarande landstingsseminariet i Malmköping m. fl. seminarier i Mälardalen

skulle ersättas av ett statligt dubbelseminarium för utbildning av småskollärarinnor, förlagt till Strängnäs och med utnyttjande av det nuvarande folkskoleseminariets lokaler. Småskoleseminariet skulle omfatta fyra klassavdelningar, eller samma antal som folkskoleseminariet inneslöt år 1901. Vad angår den för det planlagda småskoleseminariet avsedda övningsskolan är visserligen ännu intet närmare bestämt rörande omfattningen av densamma, men med hänsyn därtill, att den praktiska lärarutbildningen vid ett enkelseminarium påkallar två övningsskolklasser, torde man vara berättigad utgå ifrån att ett dubbelseminarium sannolikt kommer att kräva fyra klassavdelningar. Läroanstaltens yttre ram skulle alltså bli oförändrad, även om dess uppgift undergår en förskjutning. Emellertid torde det icke böra lämnas oanmärkt, att vid tidpunkten för det ifrågavarande avtalets tillkomst folkskollärarseminariet jämväl hade till ändamål att utbilda lärare för småskolan. Enligt § 50 i stadgan för folkskoleseminarierna i riket den 29 januari 1886 skulle nämligen under vissa närmare angivna förutsättningar särskilt prov anställas med de elever, som anmält sig därtill och som genomgått seminariets andra klass. Och ägde den, som i provet godkändes, att erhålla betyg över småskollärarexamen enligt meddelat formulär.

Givetvis undandraget det sig överstyrelsens bedömande, huruvida här berörda omständigheter kunna vara av beskaffenhet att mera väsentligt inverka på det juridiska ställningstagandet till stadens rättsanspråk. Överstyrelsen har allenast velat rikta uppmärksamheten dels därpå att sakligt sett det till upprättande föreslagna småskoleseminariet lärare få anses bereda staden såsom sådan väsentligen samma förmåner som det nuvarande folkskoleseminariet, dels också därpå, att under de vid avtalstillfället rådande förhållandena den avsedda framtida utbildningsuppgiften icke varit främmande för den läroanstalt, för vilken tomtupplåtelsen skedde. Enligt överstyrelsens uppfattning bör dock den av stadsfullmäktige åberopade särskilda omständigheten icke få lägga hinder i vägen för en av andra hänsyn påkallad begränsning av seminarieorganisationen.

Skolöverstyrelsen den
31 augusti
1927.

Härefter framlade *skolöverstyrelsen* i skrivelse den 31 augusti 1927 angående anslag till folkundervisningen för budgetåret 1928/1929 förslag till beräkning för sagda budgetår av det ordinarie anslaget till folkskoleseminarierna. I denna skrivelse, på vars innehåll i övrigt jag här icke behöver ingå, verkställde överstyrelsen en beräkning av de besparingar, som ett nedläggande av folkskoleseminariet i Strängnäs och parallellavdelningen vid folkskoleseminariet i Luleå kunde väntas medföra under det första året. Jag återger nedan denna beräkning.

Det återstår för överstyrelsen att söka beräkna den sannolika inverkan av berörda inskränkingsåtgärder under nämnda budgetår på grundvalen av de förutsättningar, som finnas angivna i överstyrelsens skrivelse den 23 juni 1927. Överstyrelsen utgår alltså vid dessa sina överväganden däriifrån, att läsåret 1928/1929 första klassen vid folkskoleseminariet i Strängnäs samt parallellavdelningen till samma klass vid folkskoleseminariet i Luleå indragas. Härigenom föranledes givetvis ett minskat behov av lärare vid dessa seminarier. Då under nämnda år verksamheten i övningsskolan icke påverkas av nämnda indragning, kan minskningen endast komma att gälla lärare i kunskaps- och övningsämnen. Första klassens timsumma i kunskapsämnen

uppgår enligt normaltimplanen till 24 och överstiger således något tjänstgöringsskyldigheten för en lektor. Med hänsyn därtill att under avvecklingsperioden, särskilt vad angår seminariet i Strängnäs, svårigheter kunna väntas inställa sig för ett rationellt utnyttjande av lärarkrafterna och tvång att i viss omfattning anlita timlärare torde komma att inställa sig, synes man icke nu kunna beräkna att under läsåret 1928/1929 mer än en lektorstjänst vid folkskoleseminariet i Strängnäs kan besparas. Vid folkskoleseminariet i Luleå torde besparingen kunna avse 1 lektorstjänst och 3 timlärartimmar. Vad angår övningsämnena torde med hänsyn till sättet för avlöningsförmånnernas utgående vid folkskoleseminariet i Strängnäs besparing kunna vinnas allenast vid fall av vakans eller förflyttning. Såvitt nu kan bedömas, torde möjligheter i någotdera avseendet icke föreligga under det läsår, varom här är fråga. Annat är förhållandet vid folkskoleseminariet i Luleå, vid vilket undervisningen i övningsämnena i avsevärd utsträckning bestrides genom timlärare. Besparingen synes där kunna beräknas utgöra:

i teckning, musik, gymnastik med lek och idrott tillsammans 11 veckotimmar samt
i manlig slöjd 8 veckotimmar.

Indragningsåtgärderna kunna alltså under budgetåret 1928/1929 beräknas medföra följande kostnadsbesparingar:

Folkskoleseminariet i Strängnäs	1 lektorstjänst	5,800 kronor
» i Luleå	1 »	5,800 »
	3 timlärartimmar i kunskapsämnena à 140 kronor	420 »
	11 timlärartimmar i teckning, musik samt gymnastik med lek och idrott à 100 kronor	1,100 »
	8 timlärartimmar i manlig slöjd à 100 kronor (medeltal av 95 och 105 kronor)	800 »
		<hr/>
		tillsammans 13,920 kronor

Ytterligare kunna vissa mindre belopp besparas å arvoden till läkare, bibliotekarie och skrivbiträde, vilka torde kunna i runt tal uppskattas till 1,080 kronor. Sammanlagda minskningen i anslagsbehov skulle följaktligen kunna angivas till 15,000 kronor.

I skrivelse den 2 december 1927 inkom därefter *skolöverstyrelsen* till Kungl. Maj:t med en på vissa nya beräkningar stödd framställning rörande lärarutbildningen vid seminarierna. Denna överstyrelsens utredning finnes i sin helhet intagen under punkt 166 av 1928 års åttonde huvudtitel, var- till jag här tillåter mig att hänvisa. Enligt de av överstyrelsen framlagda nya beräkningarna skulle förhållandena med avseende på behov av och tillgång på lärarkrafter för folkskolan under åren 1928/1931 komma att gestalta sig på följande sätt:

Skolöver-
styrelsen den
2 december
1927.

	År 1928	1929	1930	1931
Överskott från föregående år	80	140	71	—65
Antal examinerade	665	580	395	400
Disponibla lärare	745	720	466	335

	År 1928	1929	1930	1931
Avgående lärare vid folkskola	374	362	375	365
Avgående lärare vid vissa andra läroanstalter	10	10	10	10
Beräknad ökning i tjänsterna vid folkskolor	200	253	129	81
Beräknat ökat vikariatsbehov	12	15	8	5
Beräknat lärarbehov vid fortsättningsskolor	9	9	9	9
Årligt totalbehov	605	649	531	470
Beräknat överskott	140	71	—	—
Beräknad brist	—	—	93	135
Beräknat överskott i underdånig skrivelse den 23 juni 1927	273	224	65	23

Härefter anförde skolöverstyrelsen bland annat följande:

Såsom av de anförda siffrorna framgår, hava de hittills vidtagna begränsningarna i folkskollärarytbildningen varit starkare än som enligt vad man numera känner, varit nödvändigt. Redan under loppet av läsåret 1929/1930 torde i själva verket vissa svårigheter kunna förväntas inträda att i mera avlägsna bygder erhålla kompetenta vikarier. Och under läsåret 1930/1931 synes man kunna förutse att lärarbrist ånyo skall — låt vara i mera begränsad omfattning — göra sig kännbar. Denna torde emellertid komma att något skärpas läsåret 1931/1932. Intill våren 1931 är utbildningens omfattning redan bestämd genom de intagningar, som ägt rum till och med våren 1927. Beträffande tiden därefter, gäller, därest de förutsättningar, med vilka man tills vidare har möjlighet att räkna, komma att realiseras, att det årliga totalbehovet skulle under läsåret 1932/1933 överstiga men läsåren 1933/1934 och 1934/1935 understiga det antal lärare, som komma att examineras. Icke långt därefter — år 1937 — kommer emellertid pensioneringen att erhålla en sådan omfattning, att utbildningen redan med hänsyn härtill måste ökas. Då därtill kommer, att, såsom överstyrelsen ofta i tidigare skrivelser betonat, ett visst överskott å lärare är nödvändigt för att trygga för de avlägset liggande skolorna tillgång till kompetenta krafter, är det uppenbart, att det icke kan anses försvarligt att fortsättningsvis tillämpa så stränga restriktioner som på senare år skett. För att icke vår folkskola under alltför lång tid skall nödgas arbeta under bristande tillgång på utbildade lärare, torde man läsåret 1928/1929 böra öka intagningen i första klassen med omkring 25 procent och såmedelst för examinationen år 1932 uppnå en siffra av omkring 500. Under förutsättning av 2 studentkurser med vardera 25 elever, skulle omkring 450 elever utbildas i det fyrklassiga seminariet. Med en dylik intagning kan någon ringa brist beräknas kvarstå jämväl läsåret 1933/1934, men skulle denna upphöra redan påföljande läsår.

På grundval av i betänkandet gjorda beräkningar framlade härefter överstyrelsen en plan för intagningen i det fyrklassiga seminariet våren 1928, enligt vilken den totala intagningen skulle omfatta 518 elever. Under förutsättning av kvarstående begränsning beträffande intagning i högre klass än den första, skulle enligt berörda plan examinationen år 1932 kunna beräknas uppgå till omkring 500 lärare.

Beräkningen av förhållandena å området läsåret 1932/1933 skulle då gestalta sig på följande sätt:

Beräknad brist från föregående år	135
Antal examinerade 1932	500
Disponibla lärare	365
Årligt totalbehov	450
Beräknad brist till följande år	85

Härefter fortsatte överstyrelsen:

Under de båda följande åren torde examinationen sannolikt böra erhålla något minskad omfattning med hänsyn till att vid den tidigare verkställda utredningen en minskning i antalet tjänster förutsattes inträda under läsåren 1933/1934 och 1934/1935.

I sin ofta citerade skrivelse den 23 juni 1927 har överstyrelsen föreslagit att seminariet i Strängnäs skulle successivt nedläggas med början läsåret 1928/1929 och seminariet i Luleå från samma tidpunkt omorganiseras till enkelseminarium förbundet med ett 3-klassigt småskoleseminarium (nuvarande Murjek-seminariet). I ovanstående plan har överstyrelsen emellertid ansett sig böra räkna med att förstnämnda åtgärd uppskjutes ytterligare ett år. Anledningarna härtill äro flera. Redan den osäkerhet, som präglar alla försök till beräkningar å nu förevarande område, är ägnad att mana till synnerlig försiktighet vid bestämmande av den framtida seminarieorganisationens definitiva omfattning. De nu meddelade siffrorna äro icke av beskaffenhet att nödvändiggöra ett brådstörtat beslut, i det den lämnade utredningen giver vid handen, att hinder för uppskov ett år icke kan anses föreligga. Och med tanke på att seminariet i Strängnäs enligt överstyrelsens förslag skulle ersättas av ett statligt småskoleseminarium och frågan om småskollärarytbildningens framtida ordnande ännu icke blivit av statmakterna prövad, förefinnes ett tungt vägande skäl att uppskjuta åtgärder för ett eventuellt nedläggande av Strängnässeminariet, tills klarhet vunnits rörande sagda organisation. I här förevarande fall synes en dylik ordning vara så mycket starkare motiverad som, efter det överstyrelsen avgav sitt ovanberörda förslag, ersättningsanspråk blivit framställda från Strängnäs stad, därest seminariet skulle nedläggas, och denna angelägenhet torde kunna väntas röna inflytande av det sätt, på vilket seminariebyggnadens framtida användning ordnas.

Överstyrelsens nu framlagda modifierade förslag till ordnande av lärarutbildningen läsåret 1928/1929 föranleder inga andra ändringar i de av överstyrelsen den 31 augusti 1927 avgivna anslagsäskanden än att den på grund av ifrågasatt indragning av folkskoleseminariet i Strängnäs beräknade minskningen av reservationsanslaget till folkskoleseminarierna bortfaller, att det ordinarie anslaget till stipendier torde böra bibehållas oförändrat samt att anslaget till höjda stipendier åt seminarieelever kan minskas allenast till 7,200 kronor.

I en den 8 december 1927 dagtecknad, till Kungl. Maj:t ställd skrivelse från drätselkammaren i Luleå, framhölls önskvärdheten av att seminariet i Luleå finge bibehålla sin nuvarande organisation såsom dubbelseminarium med tillträde även för kvinnliga lärjungar. Skrivelsen hade följande innehåll:

Drätsel-
kammaren
i Luleå.

Drätselkammaren får härmed i underdånighet framhålla önskvärdheten för staden, att seminariet måtte få bibehålla sin nuvarande organisation med två parallellavdelningar. Som motiv härför få vi anföra, att staden i skattehänseende skulle göra en avsevärd förlust i bevillningskronor genom minskning av nuvarande lärarpersonalen, eventuellt även genom utbyte mot lägre avlönade lärarkrafter. I samband med en förminskning av seminariets organisation kan även tänkas att de övningsklasser för folkskolebarn, som nu finnes därstädes, skulle komma att beträffande barnantalet minskas, varigenom staden måste åsamkas stora utgifter såväl för anställandet av nya lärarkrafter vid folkskolan för deras undervisning, som ock för anskaffandet av lokaler för desamma. I befintliga skollokaler inom stadens planlagda område bedrives redan dubbelläsning i några klasser, varför utrymmena där utnyttjats till fullo. Innevarande termin undervisas vid seminariet 167 folkskolebarn.

För staden skulle en beskärning av nuvarande dubbelseminarium till enkelt förorsaka minskade inkomster och ökade utgifter. Då uttaxering för kommunalskatten redan är så hög som 10: 15 kronor per bevillningskrona, måste nya utgifter kännbart inverka på densamma. Den höga landstingsskatten, 3: 16 kronor per bevillningskrona, gör en höjning av kommunalskatten än mer kännbar.

Innevarande år hava de inträdessökandes antal vid seminariet ej varit så stort, att de kunnat fylla 2 klasser om 40 platser tillsammans, men är detta dels beroende på att troligen många sökande vänt sig till andra seminarier av den anledningen att begränsning av antalet inträdesplatser redan gjorts, varigenom konkurrensen om desamma ökats, dels även att höjda inträdesfordringar ställts på den sökande för strängare gallring. Rektor vid seminariet har framhållit dessa synpunkter. Han hyser emellertid den åsikten, att det ej kommer att saknas tillräckligt antal inträdessökande om dubbelseminariet finge bibehållas. En förmån vore även om kvinnliga elever åter finge mottagas, då sådana från Luleå stad därigenom skulle kunna få sin utbildning avsevärt billigare, än om de nödsakas skaffa sig denna på annan ort.

Chefen för
ecklesiastik-
departe-
mentet den
4 januari
1928.

Vid sin anmälan inför Kungl. Maj:t den 4 januari 1928 av här ifråga-
varande ärende anförde min företrädare i statsrådsämbetet huvudsakligen
följande:

Jag har nu framlagt det utredningsmaterial, som står till buds för bedö-
mande av frågan om seminarieorganisationens omfattning. Min redogörelse
visar, hurusom redan för fem år sedan åtgärder i inskränkande riktning av
Kungl. Maj:t vidtogos och hurusom dessa under årens lopp alltmera skärpts,
detta till den grad, att överstyrelsen i sin senaste, i december 1927 gjorda
framställning anser sig kunna fastslå, att de under de två senaste åren
gjorda inskränkningarna i själva verket gått för långt, i det att åren 1930
och 1931, då verkningarna av de under åren 1926 och 1927 vidtagna be-
skärningarna av antalet klassavdelningar göra sig gällande, antalet utexa-
minerade icke kommer att kunna fylla lärarbehovet utan en rätt avsevärd
brist på kompetenta lärare (respektive 93 och 135) skulle uppstå. Överstyrelsen
påyrkar därför, att från och med läsåret 1928/1929 åtgärder ånyo vidtagas
för en ökning av utexaminationen. Detta är, som sagt, överstyrelsens
ståndpunkt i december 1927. Men i juni samma år har överstyrelsen efter
en omfattande på Kungl. Maj:ts befallning föranstaltad utredning kommit

till ett väsentligen annat resultat. Då beräknades för åren 1930 och 1931 ett läraröverskott av respektive 93 och 23, och överstyrelsen fann sig på grund av gjorda uppskattningar av det framtida lärarbehovet hava anledning föreslå ett nedbringande av avgångsklassernas antal från nuvarande 25 till 23 genom indragning från och med läsåret 1928/1929 av folkskoleseminariet i Strängnäs och parallellavdelningen i Luleå. Denna omsvängning i överstyrelsens ståndpunktstagande ter sig måhända i första ögonblicket ganska överraskande men är ej svårförklarlig för den, som varit i tillfälle att närmare sätta sig in i det föreliggande ämnet. Förhållandet är, att man på detta område har att räkna med så många faktorer, vilka icke på förhand kunna fastställas med hänsyn till sina verkningar, att varje beräkning enligt sakens natur måste bliva ytterligt osäker. Nativiteten, organisatoriska förändringar av skolväsendet, avgången bland lärarpersonalen, in- och utflyttningar de olika skoldistrikten emellan m. m., allt detta är förhållanden, som öva väsentligt inflytande på lärarbehovet men om vilka det icke är möjligt att med någon grad av visshet yttra sig på förhand. Man är här hänvisad till kalkyler, vilka, även om de förefalla sannolika med hänsyn till föreliggande omständigheter, dock alltid måste vara synnerligen osäkra. Det är därför av vikt att i denna fråga gå fram med stor försiktighet. Man får komma i håg, att den nuvarande seminarieorganisationen tillkommit efter moget övervägande och en sedan många år utstakad plan, och att statsmakterna för denna utbildningsverksamhet genom avsevärda uppoffringar skapat ett fast underlag i form av merendels tidsenligt inredda och utrustade lokaler och en för sina uppgifter väl skickad stab av lärarkrafter. En dylik efter många års arbete och erfarenheter vunnen stabil organisation har ett mycket högt värde, och det skulle vara mindre väl avvägt att sönderbryta den på grund av tillfälliga företeelser eller under trycket av en icke sakligt grundad opinion.

Jag vill icke förneka, att det förefaller mig, som om skolöverstyrelsen ej tillräckligt beaktat de av mig nyss anförda synpunkterna, då överstyrelsen i sin utredning av juni 1927 tillrådde ett definitivt nedläggande av seminariet i Strängnäs och parallellavdelningen i Luleå. Skolöverstyrelsen utgick därvid från beräkningar, som avsågo förhållandena efter år 1935 i fråga om barnantal, skolorganisationer, läraravgång etc., men kan till stöd för sina beräkningar icke åberopa faktorer, som kunna sägas vara på förhand beräkneliga. Detta har även överstyrelsen själv på visst sätt konstaterat, då överstyrelsen efter en senare undersökning finner förhållandena så förändrade, att en utökning av examinationen påfordras.

Såsom exempel på huru vanskligt det är att här giva sig in på några förhandsuppskattningar vill jag nämna följande. I skattebetalarnas förnings ovan omförmälda skrivelse uppgives, att antalet lärare utan anställning beräknades komma att den 30 juni 1927 uppgå till 460. Skolöverstyrelsen räknade för sin del med ett antal av 250. I verkligheten har det enligt överstyrelsens senaste uppskattning visat sig att antalet arbetslösa lärare hösten 1927 uppgick till omkring 180, varav enligt överstyrelsen endast 80 kunna förmodas kvarstå vid slutet av läsåret 1927/1928. Ett annat exempel. I juni 1927 uppskattade överstyrelsen ökningen av antalet lärartjänster från år 1926 till år 1927 till 249. I december 1927 visar det sig, att den verkliga ökningen utgör 274.

Med sådana siffror för ögonen bör det vara klart, att man i denna sak bör avhålla sig från brådstörtade åtgärder, som kanske om några få år visa

sig helt omotiverade. Det synes mig icke heller föreligga tillräckliga skäl att just nu definitivt fastslå den framtida seminarieorganisationen. Tvärtom synes mig det pågående omdaningsarbetet på skolans område vara ett starkt skäl att förhålla sig avvaktande. Enligt min mening är det sannolikt, att läroverksreformen av år 1927 och den sig alltmera yppande tendensen till utökning av folkskolans lärokurs med ett sjunde skolår komma att i långt högre grad, än man föreställt sig, inverka i riktning mot en stegring av lärarbehovet.

Det har mycket ordats om det slöseri, som skulle ligga i att bibehålla den nuvarande uppsättningen av seminarier och de stora besparingar, som ett nedläggande av ett eller annat seminarium skulle medföra. Jag vill i anledning härav framhålla, att om man nu skrider till indragningar, som kanske inom kort visa sig opåkallade, det kan komma att medföra stora utgifter att återupprätta vad man förut slopat. Och jag vill därjämte påpeka, att de provisoriska beskrningar av seminarieorganisationen, som sedan några år pågått, innebära högst väsentliga kostnadsbesparingar för statsverket. En inom skolöverstyrelsen i detta hänseende gjord approximativ uppskattning ger vid handen, att dessa besparingar skulle uppgå till inemot 900,000 kronor.

Jag anser av nu anförda skäl, att man tills vidare bör fortgå på den väg, man hittills följt, och således genom anordningar av tillfällig natur, vilka, när helst de befinnas erforderliga, kunna av Kungl. Maj:t vidtagas, anpassa examinationen efter det behov, som vid varje tidpunkt kan tillnärmelsevis bedömas. På detta sätt har man möjlighet att någorlunda smidigt allt efter förhållandena inskränka eller utvidga produktionen av lärarkrafter.

Vad nu närmast angår läsåret 1928/1929 kan jag icke dela skolöverstyrelsens senast uttalade uppfattning, att en utökning bör ske. De av överstyrelsen till stöd härför framlagda beräkningarna äro enligt min mening ej så övertygande, att det kan vara tillrådligt att taga ett sådant steg. Och även om det skulle förhålla sig så, att åren 1930 och 1931 skulle komma att utvisa lärarbrist, är detta ej något ovillkorligt skäl till, att nu vidtaga åtgärder för utvidgning av examinationen. Ty genom anordnande av en eller ett par nya studentklasser finnes alltid möjlighet att på ett snabbt sätt fylla ut bristerna. Lämpligast synes mig därför vara att under läsåret 1928/1929 bibehålla lärarutbildningen ungefärligen vid den omfattning, den för närvarande har.

Beträffande beräkningen av det belopp, vartill det ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna borde upptagas för budgetåret 1928/1929 anförde min företrädare i ämbetet följande:

Överstyrelsen har, trots de ursprungligen ifrågasatta indragningarna av seminariet i Strängnäs och parallellavdelningen i Luleå, funnit en ökning av den i det ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna ingående posten: Folkskoleseminarierna med 20,500 kronor, alltså från 1,804,000 kronor till 1,824,500 kronor, erforderlig, detta därför att nämnda post vid anslagsberäkningen för budgetåret 1927/1928 icke höjdes i enligt överstyrelsens mening erforderlig omfattning, utan i stället en vid utgången av budgetåret 1925/1926 förefintlig reservation å 49,498 kronor förutsattes skola i viss utsträckning tagas i anspråk för ändamålet. Budgetredovisningen för året 1926/1927 utvisar nu, att reservationen ökats till omkring 76,000 kro-

nor. Även om härav en del åtgår för budgetåret 1927/1928, kan man, enligt vad verkställda beräkningar givit vid handen, utgå ifrån att, jämväl på grund av de besparingar, som göras genom de under läsåret 1927/1928 fortsatta provisoriska indragningsåtgärderna, reservationer komma att vid slutet av budgetåret 1927/1928 föreligga till så stort belopp, att någon höjning av omförmälda anslagspost för budgetåret 1928/1929 icke torde vara erforderlig. Jag tillstyrker därför att berörda post jämväl för sistnämnda budgetår bestämmes till 1,804,000 kronor.

I enlighet med vad sålunda anförts föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att i riksstaten för budgetåret 1928/1929 upptaga den i det ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna ingående posten: Folkskoleseminarierna med oförändrat belopp 1,804,000 kronor.

Riksdagen biföll detta Kungl. Maj:ts förslag. Därvid anförde riksdagen följande: Riksdagen år 1928.

Riksdagen har ingående prövat de verkställda utredningarna och beräkningarna rörande lärarbehovet och de med hänsyn härtill ifrågasatta ändringarna i seminarieorganisationen. Svårigheterna att på ifrågavarande område kunna göra några tillförlitliga beräkningar äro uppenbara, och med hänsyn till de olika och i många fall oberäknliga faktorer, som här göra sig gällande, är det icke möjligt att göra en kalkyl, på vilken ett noggrant bedömande av frågan kan grundas. I betraktande sålunda av osäkerheten av varje mera bestämt ståndpunkttagande i vare sig den ena eller den andra riktningen har riksdagen ej ansett sig böra avvika från Kungl. Maj:ts förslag. Riksdagen uttalar emellertid sin förväntan, att synnerlig uppmärksamhet alltjämt ägnas åt utvecklingen å förevarande område, samt att därvid även tagas under omprövning vilka inskränkningar i den nuvarande seminarieorganisationen, som må befinnas möjliga.

Genom särskilda beslut den 4 maj och den 29 juni 1928 meddelade Kungl. Maj:t föreskrifter rörande seminarieutbildningens omfattning under läsåret 1928/1929. Dessa föreskrifter voro av i huvudsak följande innehåll, nämligen: Kungl. Maj:t den 4 maj och den 29 juni 1928.

att under läsåret 1928/1929 en studentkurs skulle anordnas vid vartdera av folkskoleseminarierna i Stockholm och Växjö, i Stockholm för kvinnliga elever och i Växjö för manliga elever,

att parallellavdelningar skulle under samma läsår anordnas vid folkskoleseminariet i Göteborg till andra, tredje och fjärde klasserna, vid folkskoleseminarierna i Lund och Luleå till tredje och fjärde klasserna, vid folkskoleseminarierna i Linköping, Falun och Karlstad till första och fjärde klasserna samt vid folkskoleseminarierna i Uppsala och Umeå till andra och fjärde klasserna, ävensom att under nämnda läsår preparandkurs skulle anordnas vid folkskoleseminariet i Luleå,

att under läsåret 1928/1929 elever icke finge intagas i första klassen vid folkskoleseminarium till högre antal än 20 eller i studentkurs till högre antal än 25, ävensom att nya elever under nämnda läsår icke finge vinna inträde i andra, tredje och fjärde klasserna vid folkskoleseminarierna, dock med rätt för skolöverstyrelsen att, där särskilda omständigheter prövades böra därtill föranleda, medgiva undantag från då meddelade bestämmelser rörande klassavdelningarnas storlek samt intagning av elever, samt

att sådan uppdelning av klass, som omförmäldes i anmärkning 2 av den till undervisningsplanen för folkskoleseminarierna hörande timplanen, vid ett elevantal icke överstigande 20 finge under läsåret 1928/1929 ske allenast efter av skolöverstyrelsen i varje särskilt fall lämnat medgivande.

Innebörden av dessa bestämmelser var, att seminarieutbildningen under läsåret 1928/1929 erhöill samma omfattning som under läsåret 1927/1928 d. v. s. att nyintagningen begränsades till omkring 400 elever.

Skolöverstyrelsen den 27 november 1928.

I skrivelse den 27 november 1928 har nu skolöverstyrelsen framlagt förslag angående omfattningen av folkskollärarytbildningen läsåret 1929/1930.

I enlighet med den utredningsplan, som i avseende å lärartillgång och lärarbehov under en rad av år följts, har överstyrelsen i skrivelse till samtliga statens folkskolinspektörer, Stockholms folkskoleledning och Göteborgs allmänna folkskolestyrelse påkallat uppgifter angående lärarantalet i rikets folkskolor den 1 november 1928 enligt enahanda grunder, som tillämpats alltsedan år 1922, samt angående de sannolika förändringar i lärarbehovet under läsåren 1928/1930, som kunde föräntledas av redan beslutade eller ifrågasatta organisationsförändringar ävensom på grund av förändringar i lärjungantalet. Tillika har överstyrelsen från vederbörande rektorer vid statens folkskoleseminarier inhämtat upplysningar rörande den omfattning, vari de åren 1926, 1927 och 1928 utexaminerade eleverna vunnit anställning vid folkskola eller annan läroanstalt den 15 oktober 1928. Skolöverstyrelsens nu framlagda utredning är av följande innehåll:

Lärartillgången hösten 1928.

På sätt överstyrelsen redan i sina skrivelser i samma ärende under åren 1926 och 1927 framhållit, visa uppgifterna från de olika inspektionsområdena, att inga svårigheter numera möta att erhålla kompetenta vikarier såväl å vakanta tjänster som vid inträdande tjänstledighet. Siffrorna ställa sig i dessa avseenden i det hela lika gynnsamma som i fjol, i det att sammanlagt allenast 26 av de vikarier, som tjänstgjorde å 393 vakanta tjänster och för 648 tjänstlediga lärare, icke innehade föreskriven kompetens.

Vad beträffar antalet lärartjänster, torde böra anmärkas, att detta enligt den officiella statistiken utgjorde den 30 juni 1927 13,717, av vilka 566 voro extra ordinarie. Under redovisningsåret 1926/1927 har en ökning inträtt med inalles 244 tjänster. Vid den av överstyrelsen företagna undersökningen avseende den 1 november 1928 hade totalsiffran stigit till 14,208, vilken siffra jämförd med den vid 1927 års undersökning erhållna, 13,891, utvisar en ökning med ej mindre än 317. Denna siffra är anmärkningsvärt hög och överstiger med mer än 50 procent den på grundvalen av fjolårets uppgifter från folkskolinspektörerna beräknade.

Ytterligare vill överstyrelsen framhålla, att pensioneringen under år 1927 icke uppnådde samma stora omfattning som år 1926. Enligt av statens pensionsanstalt lämnade upplysningar avgingo nämligen under år 1927 151 manliga och 69 kvinnliga folkskollärare, tillsammans 220, mot 281 under år 1926. Under tiden 1 januari—31 oktober 1928 äro motsvarande siffror 123 och 61, alltså sammanlagt 184, vadan pensioneringen år 1928 kan väntas erhålla något mindre omfattning än år 1927.

Vad därefter vidkommer de ingångna upplysningarna angående de åren

1926, 1927 och 1928 examinerade lärarnas anställningsförhållanden, torde böra erinras, att uppgifterna denna gång avgivits enligt en fullt enhetlig plan. Motsvarande uppgifter år 1927 hänförde sig till tidpunkten 1 oktober. Överstyrelsen har härutinnan vidtagit den förändringen, att den avsedda tidpunkten framflyttats till 15 oktober i syfte att i möjligaste mån undgå den felkälla, som värnpliktstjänstgöringen utgör. Dels föranledes av densamma ökad tjänstledighet för ordinarie lärare, dels förhindras därigenom årligen ett antal manliga lärare att intill tiden för repetitionsövningarnas avslutning söka anställning. Frågan om jämförligheten av 1927 och 1928 års undersökning skall överstyrelsen i det följande närmare beröra.

Vad beträffar de år 1925 och tidigare examinerade lärarna, har det ansetts möta svårigheter att åt här ifrågavarande undersökning giva en sådan omfattning, att jämväl dessa årsklasser underkastas samma detaljerade undersökning som de senare examinerade. Och då man på annan väg kunnat erhålla visshet om att i fråga om sagda lärare någon nämnvärd arbetslöshet icke kan föreligga, har överstyrelsen icke funnit nödigt att utsträcka undersökningen till att omfatta de tidigare än år 1926 examinerade. En inom överstyrelsens statistiska avdelning verkställd utredning har nämligen ådagalagt, att anställningsförhållandena vid slutet av vårterminen 1927 för de åren 1922/1926 examinerade lärarna gestaltade sig på följande sätt:

	Examinerade år	1922	1923	1924	1925	1926
Manliga:	anställda procent	95,8	98,4	95,4	93,8	85,2
	ordinarie »	84,1	86,2	80,5	64,5	23,5
Kvinnliga:	anställda »	98,6	94,2	94,7	90,9	87,2
	ordinarie »	82,5	72,9	68,7	47,9	10,0

I fråga om de manliga lärarna torde anledning finnas att antaga, att under den efterföljande tiden ytterligare en del funnit anställning i folk-skolor i sådan utsträckning, att något överskott av praktisk betydelse icke numera kan föreligga. Och enahanda torde förhållandet beträffande de kvinnliga lärarna kunna förutsättas vara, då man besinnar, att i ovan anförda sammanställning differensen såväl mellan åren 1924 och 1925, som mellan 1925 och 1926 utgör omkring 3,7 procent. Det är att märka, att de nämnda siffrorna hänföra sig uteslutande till verksamheten i rikets folk-skolor och att sålunda anställning i andra läroanstalter (seminarier, abnorm-skolor, skyddshem m. fl.) icke inneslutes i berörda sammanställning.

Av de år 1926 utexaminerade lärarna redovisas 25 manliga och 18 kvinnliga, tillsammans 43, såsom havande förgäves sökt anställning. Därjämte voro 3 av värnplikt hindrade att söka. Såsom ordinarie upptogos 241 manliga och 142 kvinnliga, såsom extra ordinarie 49 manliga och 72 kvinnliga. Föregående höst utgjorde totala antalet arbetslösa av denna årsklass 46, varjämte 12 av värnplikt voro hindrade att söka anställning.

Vad angår de år 1927 utexaminerade, inhämtas, att 37 manliga och 40 kvinnliga lärare, tillsammans 77, förgäves sökt anställning, varjämte 11 av värnplikt voro hindrade att söka. Såsom ordinarie upptogos 150 manliga och 75 kvinnliga lärare. Extra ordinarie anställning innehades av 54 manliga och 76 kvinnliga. Föregående höst uppgåvos av årsklassen 1927 40 manliga och 95 kvinnliga lärare förgäves hava sökt anställning, sammanlagt alltså 135, varjämte 101 av värnplikt varit hindrade att söka.

Beträffande slutligen de innevarande år utexaminerade eleverna uppgivas

76 manliga och 42 kvinnliga vara utan sökt anställning, tillsammans 118, varjämte 63 av värnplikt voro hindrade att söka. Ordinarie tjänst innehades av 17 manliga och 5 kvinnliga lärare av denna årsklass, extra ordinarie anställning har uppnåtts av 32 manliga och 38 kvinnliga.

Sammanlagda antalet lärare, vilka utan framgång sökt anställning, utgjorde för de tre årsklasser, varom här är fråga, 138 manliga och 100 kvinnliga eller i allt 238 lärare. Motsvarande siffra beträffande de båda årsklasserna 1926 och 1927 utgjorde vid fjolårets undersökning 57 manliga och 124 kvinnliga eller 181 lärare. Håller man sig uteslutande till dessa siffror, skulle uppenbarligen läget under det senast förflutna året hava förbättrats för de kvinnliga men försämrats för de manliga lärarnas del. Det kan emellertid med visshet sägas, att siffrorna rönt mycket stor inverkan av den olika tidpunkten för undersökningens verkställande. I främsta rummet inverkar härvid värnpliktstjänstgöringen. Innevarande år voro endast 77 lärare av värnplikt hindrade att söka anställning, medan år 1927 denna grupp på en mindre total kontingent uppgick till ett antal av 113. Beaktas nu berörda omständighet skulle mot en siffra av $181 + 113 = 294$ komma att stå siffran $238 + 77 = 315$. Ytterligare måste uppmärksammas, att på grund av tidpunkten för årets undersökning antalet vikarier för lärare, vilka av värnpliktstjänstgöring varit hindrade att fullgöra sin tjänst, väsentligen minskats. Innehavare av kortvariga vikariat uppgingo vid fjolårets undersökning till ett antal av 88 manliga och 110 kvinnliga, tillsammans 198. Motsvarande siffra vid årets undersökning utgjorde 71 manliga och 81 kvinnliga, sammanlagt 152. Här föreligger alltså en differens å 46, vilken med stor bestämdhet kan anses betingad av undersökningsmetoden.

Tages hänsyn till senast berörda omständigheter och beaktas därjämte, att årets undersökning avser, såsom redan erinrats, en årsklass utöver de två, som den år 1927 verkställda undersökningen avsåg, torde läget för de manliga lärarna icke kunna sägas vara försämrat, i det att, därest siffrorna vid de olika undersökningarna varit fullt jämförbara, antalet lärare, som förgäves sökt anställning, år 1928 i verkligheten skulle kommit att visa en lägre siffra än vid motsvarande tidpunkt i fjol.

Med avseende på fördelningen av de arbetslösa må ytterligare tillfogas, att de båda Skåneseminierna även i år uppvisa ett väsentligen större antal elever utan anställning än seminarierna inom riket i övrigt. Sålunda redovisas 34 elever från Lunds och 44 från Landskrona seminarium, tillsammans 78, såsom varande utan sökt anställning. Detta antal utgör omkring en tredjedel av samtliga lärare utan anställning inom riket i dess helhet. Dock torde det böra anmärkas, att läget måhända skulle varit bättre, därest icke en del av nu nämnda lärare sökt allenast inom viss del av landet. Bäst ställda äro Norrlandsseminarierna, beträffande vilkas elever arbetslösheten har en mycket begränsad omfattning, sammanlagt 16 elever av omkring 370 från seminarierna i Härnösand, Umeå och Luleå under här ifrågasvarande tid utexaminerade. Härvid måste emellertid uppmärksammas, att innevarande år någon examination icke ägt rum vid folkskoleseminarier i Härnösand.

Framhållas må ock, att enligt inhämtade upplysningar från den av Sveriges allmänna folkskolläraryörening anordnade platsförmedlingsbyrån, 73 manliga och 51 kvinnliga lärare därstädes voro anmälda såsom sökande anställning den 1 november 1928. Av dessa kommo på de fem norrländska länen allenast 1 manlig och 4 kvinnliga lärare. I övrigt framgår av

sagda upplysningar, att från ej mindre än 7 län (Södermanlands, Hallands, Skaraborgs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands och Norrbottens län) alldeles saknades manliga aspiranter; enahanda var förhållandet i 8 län beträffande kvinnliga sökande (Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Göteborgs och Bohus, Västmanlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län).

Dessa senast omförmälda fakta bekräfta intrycket, att lärartillgången är skäligen ojämnr i skilda delar av riket samt att även med den jämförelsevis goda tillgång på lärare, som för närvarande råder, folkskolan inom de norra delarna av landet icke kan sägas hava tillräcklig tillgång på lärare, som vid inträffande ledighet äro beredda att taga anställning som vikarier.

I sin skrivelse den 2 december 1927 har överstyrelsen beräknat, med ledning av den då verkställda ingående undersökningen angående lärarbehovet under de närmaste åren, att vid slutet av läsåret 1927/1928 ett överskott av 80 lärare utan anställning skulle förefinnas. Denna siffra torde genom de nu ingångna upplysningarna icke kunna sägas hava blivit jävad. På grundvalen av föreliggande uppgifter beräknades nämligen i berörda skrivelse, att överskottet vid slutet av läsåret 1928/1929 skulle hava ökat till 140. De nu tillgängliga siffrorna utvisa, att av de åren 1926/1928 utexaminerade lärarna 238 icke kunnat erhålla sökt anställning den 15 oktober 1928. En verkställd stickprovsräkning avseende tidpunkten 15 februari 1928 från 3 manliga och 4 kvinnliga seminarier, utvalda med hänsyn framförallt till att de vid tidigare undersökningar uppvisat mycket stort antal »arbetslösa», samt från samseminariet i Luleå, gav vid handen, att vid dessa 8 seminarier antalet »arbetslösa» lärare av årgången 1927 under tiden den 1 oktober 1927 till den 15 februari 1928 minskats med 59. Därest förhållandena betraktas såsom likartade vid samtliga seminarier, skulle detta inneburi, att ytterligare 93 lärare vunnit anställning under sagda tid. Överstyrelsen har tidigare antagit — några säkra hållpunkter för uppskattningen hava icke förelegat — att lägst 100 lärare måste förutsättas erforderliga för att motsvara den omedelbara efterfrågan under den del av läsåret, som faller efter 1 oktober. Då av en enda årgång under tiden 1 oktober 1927 — 15 februari 1928 ytterligare 93 lärare kunna beräknas hava erhållit anställning, är den nämnda siffran att anse såsom alltför låg, och man torde sannolikt komma verkligheten närmare, om man uppskattar sagda behov för tiden intill läsårets slut till minst 125. Under denna förutsättning skulle av de nu såsom »arbetslösa» upptagna 238 lärarna vid läsårets slut återstå utan anställning högst 113; vilken siffra, om hänsyn tages till den inställda examen vid folkskoleseminariet i Härnösand våren 1928 sammanfaller med den, som av överstyrelsen beräknats i ovannämnda skrivelse den 2 december 1927.

Härvid torde emellertid böra uppmärksammas, att, utöver nämnda antal, förefinnes ett antal av värnpliktstjänstgöring under stora delar av läsåret bundna lärare. Såsom redan erinrats, har genom den ändrade tiden för undersökningens verkställande denna grupp ej oväsentligt reducerats. Det torde ock få anses ligga i sakens natur, att det icke är möjligt att räkna med dessa lärare såsom för skoldistriken tillgängliga på samma sätt som övriga utan anställning varande. Då sålunda faktiskt ett, i det stora hela från år till år konstant, antal obefordrade lärare av värnplikt är urståndsatt att mottaga anställning under minst halva läsåret, synes det riktiga vara att vid nu förevarande överbäganden lämna sagda grupp utom räkningen.

I samma mån som överskottet begränsas till gruppen i fråga måste nämligen under stora delar av läsåret lärarbrist vara för handen.

Då det slutligen gäller att med ledning av de uppgifter, som vid utredningen framkommit, verkställa en förutberäkning rörande förhållandet mellan lärartillgång och lärarbehov under åren 1929/1932, torde de beräkningar i detta avseende, som framlagts i överstyrelsens nyssberörda skrivelse, böra bliva föremål för erforderlig jämkning och komplettering. Vad angår beräknad ökning i antalet tjänster vid folkskolan till och med utgången av läsåret 1929/1930 må framhållas, att de av folkskolinspektörerna meddelade uppgifterna angående förutsebar ändring i lärarantalet giva vid handen, att i de 46 inspektionsområdena, från vilka bestämda uppgifter lämnats, skulle erfordras lägst 192, högst 219 nya tjänster samt indragas 17 tjänster. Ökningen skulle alltså uppgå till 175 å 202 tjänster, eller, om i återstående 6 områden samma proportion antages gälla, inalles 200 å 225 tjänster. Överstyrelsen finner försiktigtast att alltjämt räkna med denna siffra såsom det sannolika måttet på behövliga nya tjänster under nämnda läsår, även om det icke kan anses uteslutet, att jämväl den kommer att överskridas. Med hänsyn härtill har överstyrelsen i sina beräkningar upptagit siffran 215. Då emellertid vid den förut berörda ingående utredningen antalet nya tjänster beräknats något högre eller till 253, har skillnaden 38 tjänster uppdelats på de följande åren av perioden med ungefär lika antal på varje år. Siffrorna rörande examinationens omfattning under läsåren 1929/1931 böra givetvis jämkas med ledning av innevarande läsårs kataloger. Beträffande fördelningen av behövliga nya tjänster under läsåren 1930/1935 har överstyrelsen saknat material för att modifiera de årssiffror, som framgingo vid den särskilda ingående utredningen hösten 1926 och därför anförts dessa siffror oförändrade, allenast med den jämkning som nyss berörts.

I enlighet med nu angivna beräkningsgrunder skulle förhållandena komma att gestalta sig på följande sätt:

	År 1929	1930	1931	1932
Överskott från föregående år	113	117	— 17	— 95
Antal examinerade	615	405	400	400
Disponibla lärare	728	522	383	305
Avgående lärare vid folkskolor	362	375	365	377
Avgående lärare vid vissa andra läroanstalter . . .	10	10	10	10
Beräknad ökning i tjänsterna vid folkskolor . . .	215	137	89	59
Beräknat ökat vikariatsbehov	15	8	5	3
Beräknat ökat lärarbehov vid fortsättningsskolor .	9	9	9	9
Årligt totalbehov	611	539	478	458
Beräknat överskott	117			
Beräknad brist	—	17	95	153
Beräknat överskott i skrivelse den 23 juni 1927 .	224	93	23	—

Den anförda sammanställningen ådagalägger, att det förefintliga överskottet under läsåret 1929/1930 icke kan beräknas ytterligare ökat utan kvarstår i det väsentliga oförändrat. Under det därpå följande läsåret 1930/1931 kan det förutses, att tillgången på lärare icke fullt kommer att motsvara efterfrågan, vadan mot slutet av nämnda läsår någon mindre brist kommer

att göra sig gällande. Denna torde bli mera kännbar under läsåren 1931/1932 och 1932/1933, trots att den på förhand beräkneliga ökningen i folkskollärartjänsternas antal under dessa år är mycket ringa.

När det därför gäller att bedöma läget under det därpå följande läsåret, beträffande vilket examinationen bestämmes av intagningen våren 1929, är det uppenbart, att man måste tillse, att lärarbristen i görligaste mån undanröjes. Enligt de beräkningar rörande behovet av lärare, som av överstyrelsen framlagts i skrivelse den 23 juni 1927, skulle under nämnda läsår en indragning av tjänster komma till stånd, som icke blott helt uppväger antalet av nyinrättade tjänster utan till och med överstiger detta med 45. Totala antalet avgående lärare beräknas till 376, varjämte för andra ändamål skulle erfordras 9 lärare. Totalbehovet under sagda läsår skulle alltså uppgå till allenast 337 lärare eller med den korrigerig i utjämningsssyfte, som ovan berörts, 345. Lägges härtill den förutsebara bristen å 153 lärare, skulle inalles erfordras omkring 500 lärare, därvid jämvikt mellan tillgång och behov skulle hava uppnåtts.

Den under de senaste tre åren föreskrivna intagningen har avsett i studentklasser 50 elever, i det fyraåriga seminariets första klass 360, inalles 410 elever, varigenom en examination å omkring 400 elever kan väntas uppnådd.

Uppenbarligen kan en intagning av denna omfattning icke anses tillfyllest läsåret 1929/1930. Å andra sidan mana två särskilda omständigheter till en viss varsamhet vid överbägandena. Sålom överstyrelsen ofta haft anledning framhålla, innesluta, trots all noggrannhet, de förutsättningar, på vilka nu förevarande beräkningar måste bygga, åtskilliga osäkerhetsmoment, och givetvis göra sig dessa starkare gällande ju längre fram i tiden man med ledning av de nu kända uppgifterna söker bedöma förhållandena. Därtill kommer, att först omkring åren 1933 och 1934 den starka årsklassen 1920 lämnar folkskolan för att ersättas av en numerärt väsentligen svagare. Med hänsyn härtill finner sig överstyrelsen fortfarande böra avråda från alltför forcerad lärarutbildning.

Innan överstyrelsen går att framställa förslag rörande planläggningen av lärarutbildningen läsåret 1929/1930, anser sig överstyrelsen böra framhålla, att under innevarande läsår antalet klassavdelningar vid de olika seminarierna fördela sig på följande sätt:

Lärarutbildningens omfattning läsåret 1929/1930.

Enkelseminarierna i	Strängnäs, Kalmar, Landskrona, Skara och		
	Härnösand,	vartdera	4 klassavdelningar
	» Stockholm och Växjö, . .	»	5 » (stud.-kl.)
Dubbelseminariet	» Göteborg	7	»
Dubbelseminarierna	» Uppsala, Linköping,		
	Falun, Lund, Karlstad,		
	Umeå och Luleå	»	6 »

Dubbelseminariernas klassuppsättning är följande:

Uppsala, Umeå	I,	2 II,	III,	2 IV
Linköping, Falun, Karlstad	2 I,	II,	III,	2 IV
Lund, Luleå	I,	II,	2 III,	2 IV
Göteborg	I,	2 II,	2 III,	2 IV.

Den lämnade sammanställningen giver vid handen, att en fortsatt begränsning av utbildningen genom indragning av klassavdelningar vid dubbelseminarier i allmänhet icke under nästinstundande läsår är möjlig att åvägabringa utan att totala antalet klassavdelningar nedgår under 6, vilket ur synpunkten av ämneslärnas tjänstgöring och övningsskolornas utnyttjande är ägnat att ingiva mycket starka betänkligheter. Vid seminariet i Göteborg är visserligen klassavdelningarnas antal 7, men seminariets ställning såsom provårsanstalt med därav betingad starkare uppsättning av ämneslärare och utvidgad övningsskola, ingiver dock betänkligheter ur samma synpunkter.

Å andra sidan är det påtagligen, med hänsyn till det förefintliga läraröverskottet, oundvikligt, att en tillfällig begränsning sker jämväl nästkommande läsår. Likaledes har det fortsatta utredningsarbetet bestyrkt den förut av överstyrelsen uttalade uppfattningen, att den starkt minskade nativiteten bör föranleda en definitiv inskränkning av seminarieorganisationen. I sin skrivelse den 23 juni 1927 föreslog överstyrelsen, att sagda begränsning lämpligast åvägabragtes på så sätt, att seminariet i Strängnäs nedlades och folkskoleseminariet i Luleå ombildades till enkelseminarium, samorganiserat med det nuvarande till Murjek förlagda småskoleseminariet. Sedan överstyrelsen verkställt ytterligare utredning av frågan om lärarbehov och lärartillgång, framhöll emellertid överstyrelsen i sin skrivelse den 2 december 1927 bland annat, att de vid höstundersökningen 1927 framkomna förhållandena icke vore av beskaffenhet att nödvändiggöra ett brådstörtat beslut angående de nämnda indragningsåtgärderna, i det att den lämnade utredningen ansåges hava givit vid handen, att hinder för uppskov icke kunde föreligga. Överstyrelsen erinrade tillika om frågans sammanhang med det aktuella spörsmålet om småskollärarytbildningens ordnande samt om de ersättningsanspråk, som blivit framställda från Strängnäs stad, därest folkskoleseminariet därstädes skulle komma att nedläggas.

Överstyrelsen avsåg givetvis icke att såmedelst påkalla något längre uppskov med fattandet av definitivt beslut rörande indragningen i fråga, utan innebar överstyrelsens ståndpunktstagande allenast ett undanskjutande för det närmaste året av spörsmålets slutliga prövning.

Kungl. Maj:t förelade icke 1928 års riksdag något förslag rörande småskollärarytbildningens ordnande och påkallade icke några definitiva indragningsåtgärder beträffande folkskoleseminarierna i statsverkspropositionen till samma års riksdag. Riksdagen ifrågasatte icke heller några sådana. Det undandraget sig överstyrelsens bedömande, huruvida Kungl. Maj:t åsyftar att för den stundande riksdagen framlägga förslag i den förstnämnda frågan. Därest så skulle bli förhållandet, torde spörsmålet om folkskoleseminarieorganisationens inskränkning jämväl böra upptagas till slutlig prövning. Överstyrelsen saknar härvid anledning att frångå sitt tidigare framställda förslag.

Skulle åter ordnandet av småskollärarytbildningen icke komma att göras till föremål för prövning av 1929 års riksdag, föreligger anledning att överväga, huru i sådant fall med folkskoleseminarierna ändamålsenligast bör förfaras. De skäl, som överstyrelsen förledet år anförde för ett uppskov, föreligga givetvis alltför vidt för organisationen av folkskoleseminarierna är ägnad att medföra samt det ur statsfinansiell synpunkt ofördelaktiga tillståndet, att de nuvarande seminarierna icke till fullo utnyttjas. I

den män berörda svårigheter i avsevärd utsträckning kunde undanröjas eller förminsas genom tillfälliga indragningar, som låta sig vidtagas utan att arbetet vid seminarierna påverkades av desamma i alltför ogynnsam riktning, förelågo tillräckliga skäl för att tillråda ett uppskov, men sedan, på sätt överstyrelsen i det föregående uppvisat, läget i detta avseende under läsåret 1929/1930 ter sig vida ogynnsammare än tidigare, måste överstyrelsen för sin del finna skälen för ett omedelbart avgörande vara de starkare.

Överstyrelsen vill alltså ifrågasätta, huruvida icke Kungl. Maj:t finner anledning föreligga att påkalla ståndpunktstagande av 1929 års riksdag rörande omfattningen av folkskoleseminariernas organisation i enlighet med överstyrelsens förut framlagda förslag, oavsett om spørsmålet angående småskollärarutbildningen då företages till avgörande eller icke.

Därest beslut vid 1929 års riksdag fattas om successivt nedläggande från och med läsåret 1929/1930 av folkskoleseminariet i Strängnäs och den ena parallellavdelningen vid folkskoleseminariet i Luleå skulle därmed två intagningsavdelningar bortfalla. Vid dubbelseminarierna i övrigt kunna intagas sammanlagt 14 klassavdelningar, vid enkelseminarierna (bortsett från Strängnäs) 6 avdelningar, vid folkskoleseminariet i Luleå 1 klassavdelning, tillsammans 21 avdelningar, vartill komma 2 studentkurser. Beräknas i de senare, på sätt under senare år varit fallet, en intagning av 25 i varje klass, skulle under förutsättning av oförändrat elevantal i det fyraåriga seminariets första klass intagas 420 elever (21×20), och sålunda inalles 470 elever. En intagning av denna omfattning skulle nedbringa den beräkneliga bristen på lärare vid slutet av läsåret 1933/1934 till omkring 30. Såvitt nu kan bedömas, skulle under följande läsår, då en tillfällig inskränkning av antalet intagningsklasser i den fyraåriga kursen med ytterligare intill fem är organisatoriskt möjlig, intagningen i kvarstående klasser kunna bestämmas till 25 utan att vid slutet av läsåret 1934/1935 något synnerligt överskott kan förväntas uppstå. Med någon större säkerhet låter sig detta visserligen icke nu bedöma, men överstyrelsen har ändock ansett sig böra hänleda uppmärksamheten på att läget utvecklats i sådan riktning, att fog förefinnes för antagandet att utrymmet i klassavdelningarna under sistnämnda läsår skall kunna bättre utnyttjas än vad fallet under de senaste tre åren varit.

I fråga om beräkningen av anslagsposten: Folkskoleseminarierna för budgetåret 1929/1930 anför överstyrelsen följande.

Kostnadsberäkning.

I avseende på den vid folkskoleseminarierna i Strängnäs och Luleå föreslagna indragningen vill överstyrelsen begränsa sig att hänvisa till vad överstyrelsen i sina framställningar, avsedda att föreläggas 1928 års riksdag, anfört under rubriken »Ordinarie anslaget till folkskoleseminarierna». Enligt dessa beräkningar skulle i fråga om folkskoleseminariet i Strängnäs indragningsåtgärderna under budgetåret 1929/1930 medföra en besparing av 1 lektorstjänst à 5,800 kronor. Vad beträffar folkskoleseminariet i Luleå, torde indragningen av en parallellavdelning med hänsyn tagen därtill, att tillfällig indragning av parallellavdelningarna till första och andra klasserna redan genom tidigare beslut av Kungl. Maj:t skett, kunna väntas medföra en besparing av två lektorstjänster à 5,800 kronor, tillsammans 11,600 kronor. Vidare kan, på sätt i ovanberörda utredning angavs, besparingar ske å timlärararvoden i övningsämnen, för vilka anslag utgår å ordinarie stat, till

ett belopp av 1,900 kronor. Därjämte kunna vissa mindre belopp besparas å arvoden till läkare, bibliotekarie och skrivbiträde, vilka synas kunna uppskattas till i avrundad siffra 1,200 kronor. Den samlade besparingen å det ordinarie reservationsanslaget skulle alltså utgöra 5,800 kronor + 11,600 kronor + 1,900 kronor + 1,200 kronor = 20,500 kronor.

Såsom överstyrelsen i sin förutberörda framställning påvisat, har reservationsanslaget i fråga för närvarande icke upptagits till det belopp, varmed det med hänsyn till inträdda förändringar borde hava uppförts i budgeten. Beloppet för höjningen beräknades av överstyrelsen till sammanlagt 35,530 kronor. Med frånräkning av nyss beräknade belopp, 20,500 kronor, skulle alltså, trots indragningsåtgärderna, en höjning av anslaget med 15,000 kronor vara påkallad. Då emellertid även efter verkställd indragning vissa tjänster torde behöva hållas vakanta jämväl under läsåret 1929/1930 och då ett följande budgetår besparingar på grund av indragningens successiva fullföljande komma att uppnås till än högre belopp, synes anledning saknas att nu påkalla en höjning av anslaget.

Med stöd av det anförda hemställer överstyrelsen att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen dels besluta, att folkskoleseminariet i Strängnäs skall från och med läsåret 1929/1930 successivt nedläggas, ävensom att efter utgången av samma läsår parallellavdelningar icke längre skola anordnas vid folkskoleseminariet i Luleå, dels ock upptaga den i det gemensamma reservationsanslaget till folkskoleseminarierna ingående posten: Folkskoleseminarierna med oförändrat belopp, 1,804,000 kronor.

Vissa fram-
ställningar
från
Strängnäs.

Med anledning av skolöverstyrelsens sist omförmälda framställning hava stadsfullmäktige i Strängnäs i skrivelse till Kungl. Maj:t den 17 december 1928 anförts följande.

Strängnäs stad har nått sin nuvarande utveckling huvudsakligen tack vare de allmänna institutioner, som blivit dit förlagda. Främst har det sedan urminnes tider varit en skolestad och har utmärkta förutsättningar härför, som det allttjämt bevarat och utvecklat. Staden har icke någon modern industri utan har bibehållit den ro och stillhet, som är önskvärd för studerande ungdom. Bebyggelsen, innevanarnas näringsliv och övriga vanor ha i hög grad och på ett definitivt sätt anpassats efter de givna förhållanden, vilka staten själv väsentligen skapat genom att hit förlägga undervisningsanstalter, vilka man i god tro betraktat som beständiga. En mycket stor del av befolkningen har ett direkt ekonomiskt intresse av skolorna och deras lärjungar, enär den inriktat sig på uthyrande av rum åt personal och elever och tillgodoseende av deras övriga behov.

Folkskoleseminariet spelar härvidlag en betydande roll: en indragning av detsamma skulle för vida kretsar betyda mistning av utkomstmöjligheterna och nödtvång att med kännbara förluster lämna orten och söka uppehälle på annan plats. Därmed följer för staden en allmän nedgång. Att beräkna dessa förluster i siffror och ersätta dem är knappast möjligt, men stadsfullmäktige vilja i underdånighet uttala den förväntan, att statsmakterna icke utan starkt tvingande skäl vidtaga de åtgärder, som tillfoga en grupp av Kungl. Maj:ts undersåtar dessa förluster. Med stor sannolikhet kan påstås, att ingen av de städer, dit folkskoleseminarier för-

lagts, skulle så djupt beröras av en indragning som Strängnäs, landets minsta seminariestad.

Ett område, där stadens förlust på en indragning är klart påvisbar och med siffror mätbar, är skatten. Befattningshavarna vid folkskoleseminariet här betala under år 1929, förutom fastighetsskatter, 10,414 kronor 50 öre i skatt till Strängnäs kommun. Med den på en indragning följande depressionen skulle denna förlust givetvis ytterligare ökas. Utan att nu ingå på frågan om juridisk rätt till skadestånd, så tillåta vi oss att med hänvisning till vad som skett vid indragning av regementen i underdånighet hemställa, att Kungl. Maj:t, ifall beslut fattas om indragning av folkskoleseminariet i Strängnäs, täcktes bereda staden ersättning för mistning av kommunala inkomster.

Då seminariet i Strängnäs upprättades år 1901, skänkte Strängnäs stad tomt för ändamålet. Som framgår av närlagda tre bilagor: stadens erbjudande av den 7 juni 1900, modifikation därav den 2 november samma år samt kungl. brev med godkännande därav den 7 juni 1901, knöts till upplåtelsen det villkoret, att tomten upplåts för seminariet, så länge den därtill användes, vilket villkor i kungl. brevet av den 7 juni 1901 godkändes. Det är givetvis uteslutet, att Kungl. Maj:t och kronan nu rygga detta då antagna villkor. Som det väl ej kan ifrågasättas, att kronan skulle återlämna tomten med därå uppförda, värdefulla byggnader, återstår endast, om tomten ej längre användes för ett folkskoleseminarium, att kronan löser den av staden till dess fulla värde. Det skänkta området utgör 24,645 kvm. och taxeringsvärdet på kringliggande mark i privat ägo är 4 kronor per kvm.

På grund av det ovan sagda få stadsfullmäktige i Strängnäs i underdånighet begära, att Kungl. Maj:t täcktes antingen icke vidtaga några åtgärder för indragning av folkskoleseminariet i Strängnäs eller om sådan indragning måste ske, behagar bereda Strängnäs stad ersättning för minskade kommunala inkomster samt lösen av den av seminariet disponerade tomten.

Vidare har rektor vid folkskoleseminariet i Strängnäs G. L:son Högsby i skrivelse till Kungl. Maj:t den 20 december 1928 framfört vissa erinringar i anledning av överstyrelsens förslag om nämnda seminariums nedläggande. Ur denna skrivelse må följande återgivas.

Om man vill nöja sig med ett enklare program för tillbyggnaden till folkskoleseminariet i Strängnäs än det, varifrån överstyrelsen i sin skrivelse den 26 januari 1926 utgått, kan man återgå till förslaget av 1913, vilket redan prövats och vunnit gillande av Kungl. Maj:t och vartill 1914 års senare riksdag beviljat nödiga medel. Om- och tillbyggnaden beräknades 1913 gå till 206,895 kronor, vilket alltså är det belopp, som riksdagen redan beviljat. Emellertid är det tydligt, att den stegring av byggnadskostnaderna, som sedan inträtt, gör detta belopp otillräckligt för att nu utföra arbetet. Den nödiga ökningen av beloppet har arkitekt Åkerlund 1922 beräknat till 80 procent; det behövliga beloppet blir alltså 372,411 kronor. Nu är det troligt, att genom beskärning av nybyggnadsplanen för Skaraseminariet även den för detta beräknade kostnaden¹ skulle kunna avsevärt reduceras, men detta oaktat, och i all synnerhet om man tager i

¹ Högsby synes uppskatta denna kostnad till 1,473,000 kronor.

betraktande det värde staten äger i rektorsbostaden i Strängnäs, blir skillnaden i kostnad för att förse seminarierna i Strängnäs och Skara med nödiga lokaler så betydande, att den knappast kan bortses ifrån.

Nu är det sant, att även andra än ekonomiska hänsyn böra tagas vid frågans avgörande, men bortser man helt ifrån dem, bortfaller också hela frågan om ett seminariums indragande. Visserligen har förslaget framkommit såsom ett led i strävandet att minska lärarproduktionen. Andra åtgärder i samma syfte är indragning av två studentklasser, tillfällig indragning av parallellavdelningar vid dubbelseminarierna samt minskning av elevantalet i seminarielklasserna. Av dessa åtgärder har endast indragningen av studentklasserna hittills kunna utöva någon verkan på lärarproduktionen; de övriga komma först under de närmaste tre åren att inverka härpå. Skulle det då visa sig, att överflöd på lärare fortfarande uppstår, finnes intet hinder för att ytterligare minska elevantalet i klasserna. Ur synpunkten av elevernas teoretiska och praktiska utbildning för lärarkallet vore en sådan inskränkning i elevantalet blott önskvärd. Nämnas bör kanske även att en ej oväsentlig ekonomisk besparing skulle uppstå därigenom, att undervisning med delad klass skulle upphöra och följaktligen behovet av timlärararvode så gott som helt bortfalla. Den nuvarande seminarieorganisationen omfattar 23 avdelningar, vartill komma två studentklasser. Minskas alltså elevantalet per klass i dessa 25 avdelningar med t. ex. 5, uppstår en minskning i lärarproduktionen av 125 lärare per år, vilket motsvarar lärarproduktionen vid fem seminarieavdelningar med normalt 25 elever per klass. Den önskade minskningen i lärarproduktionen kan alltså vinnas genom ett långt smidigare medel än nedläggandet av ett eller flera seminarier.

Även om man kan minska lärarproduktionen hur långt som helst utan nedläggande av seminarier samt även om man bortser från den besparing av statsmedel, som en sådan indragning skulle medföra, kan man dock ej finna annat än att indragningen är välmotiverad. Det är nämligen omöjligt att blunda för det faktum, att den nu arbetande seminarieorganisationen är för stor för sitt ändamål och kommer att så förbliva för en avsevärd framtid. En nedskärning av organisationen torde alltså böra ske. Vid denna operation bör man dock kunna anse som oefftergivligt, att den verkställes så, att så liten skada som möjligt tillfogas de samhällen och individer, som drabbas av följderna av inskränkningen. Att följderna för de samhällen, som hittills varit hem för seminarier och till en stor del inrättat sitt liv därefter, skulle bli högst allvarliga ligger i öppen dag, och detta dess mer, ju mindre samhället är.

När det gäller att finna en utväg, som tillåter vinnandet av de väsentliga fördelar, som avses med det föreslagna nedläggandet av ett enkelt seminarium, men med undvikande av ovan berörda högst allvarliga svårigheter för de samhällen, som i större eller mindre grad äro beroende av seminarierna, och för de av en indragning drabbade lärarna, synes mig skolöverstyrelsens förslag till nedläggande av parallellavdelningen vid seminariet i Luleå giva ett uppslag. Det är tydligt, att en sådan partiell indragning ej så djupt ingriper i samhällets liv som ett totalt avlägsnande av en institution, som sedan generationer funnits inom samhället. Därtill kommer att dubbelseminarierna nästan undantagslöst äro belägna i större samhällen, varför de där ej spela samma roll som i en mindre stads liv.

En invändning häremot ligger dock nära till hands. Dubbelseminarierna

ha moderna byggnader till sitt förfogande, och det bjuder emot att tänka sig dessa ståtliga och dyra skolbyggnader stå delvis oanvända för det ändamål, för vilket de kommit till. Emellertid kunna dessa lokaler genom ett par smärre förflyttningar tagas fullt i anspråk. Vid seminarierna i Stockholm och Växjö finnas studentklasser för kvinnliga, respektive manliga elever. Om nedläggandet av parallellavdelningen genomfördes t. ex. vid seminariet i Linköping och dit överflyttades båda studentklasserna, skulle därvarande lokaler helt tagas i anspråk dels för studentklasserna och dels för en ny avdelning av övningsskolan, som blir av nöden för den ökade praktiska utbildningen i samband härmed. Å andra sidan skulle de lokaler, som lösgjordes i Växjö och Stockholm ej vara utan betydelse för dessa seminariers fortsatta arbete. I Växjö synes seminariet, sedan dit förlagts en studentkurs, vara något trångbott. För övrigt har skolöverstyrelsen räknat med att den manliga studentklassen borde efter 4 år flyttas till Strängnäs. Stockholmsseminariet åter synes efter sin ombyggnad ha tillräckliga lokaler, men den dit förlagda provårskursen kräver givetvis, att seminariet äger större utrymme än seminarier utan sådan kurs.

Fördelarna med en sådan nu antydd lösning av frågan om nedläggande av ett seminarium torde vara påtagliga. De små städer, som närmast hotas av indragningen, nämligen Skara och Strängnäs, skulle helt befrias från det ödesdigra ingripande i deras liv, som en indragning av till dem förlagda seminarier skulle medföra. För Stockholm skulle studentklassens förflyttning givetvis sakna betydelse, för Växjö bleve motsvarande förändring föga märkbar, medan Linköping närmast skulle ha fördel av förändringen genom att seminariets övningsskola därstädes finge en ny avdelning.

Förflyttning av ordinarie lärare med därav följande kostnader för statsverket skulle inskränkas betydligt. Studentklasserna och övningsskolavdelningarna i samband med dem skötas av extra ordinarie lärare. Av de fem lektorer, som tjänstgöra vid den parallellavdelning, som skulle indragas, kunna två stanna kvar för studentklassernas räkning, varför det endast bleve tre ordinarie lärare, som behövde underkasta sig förflyttning. För statsverket bleve inbesparingen av lärarlöner i det närmaste lika stor, som om ett enkelseminarium indroges. Vid den indragna parallellavdelningen skulle tre lektorat och övningslärare såsom vid ett enkelseminarium bliva lediga, vid studentkurserna 2 extra ordinarie lektorat och 4 extra ordinarie övningsskollärartjänster. De sistnämnda avlönas som ordinarie. Däremot måste en extra ordinarie övningsskollärartjänst tillkomma i Linköping. Hela indragningen av lärartjänster skulle alltså bliva: 3 ordinarie och 2 extra ordinarie lektorstjänster, 3 extra ordinarie övningsskollärartjänster samt övningslärare såsom vid ett enkelseminarium.

I en särskild skrivelse, dagtecknad den 21 december 1928, hava 8 vid seminariet i Strängnäs anställda lärare, nämligen lektorerna M. Borgström och E. Teiling, musikläraren H. Lewerén, teckningsläraren B. Berg, övningskollärarna D. Nissar, E. Lindholm och E. Thurén samt läraren i trädgårdsskötsel K. Karlemark, samtliga fastighetsägare i Strängnäs, gjort anspråk på ersättning av allmänna medel för de förluster, som kunde komma att tillskyndas dem vid en i anledning av seminariets nedläggande nödtvungen försäljning av deras fastigheter. De anföra i sådant avseende följande.

Vi ha i förlitande på en statens institution och i därpå grundad förhoppning att få kvarstanna på den ort, vi valt, skaffat oss egna hem eller tomter till dylika. En indragning av seminariet skulle för ett så litet samhälle som Strängnäs vara synnerligen kännbar och i hög grad inverka ogynnsamt på fastighetsmarknaden där. Den tvångsförsäljning av fastigheter, som skulle bli en följd av seminarieindragningen, skulle icke kunna försiggå utan säkra och kännbara förluster för ägarna. Man torde ej rimligtvis kunna fordra, att innehavarna efter en förflyttning till en kanske avlägsen ort, i förhoppning att i framtiden få ut ett större värde, skulle bibehålla sina belånade fastigheter och nödgas underkasta sig därmed förknippade ökade förvaltningsomkostnader.

Genom utflyttningen, minskningen av affärsrörelsen, försvagat skatteunderlag och därav betingad höjd uttaxering minskas för en stad med Strängnäs' karaktär i ödesdiger grad lusten till inflyttning och möjligheten att överhuvud sälja en fastighet.

Då vi i god tro och i härdvunnet förlitande på våra befattningars orubblighet samt delvis under nödvändighetens tryck i tider av bostadsbrist skaffat oss egna hem, torde det endast kunna anses skäligt, att staten ersätter oss åtminstone en del av de förluster, den genom sina åtgärder åsamkar oss.

Av de seminarielärare, vilka ha att räkna med att vid en indragning av seminariet bli förflyttade, äga undertecknade fastigheter av art och taxeringsvärde, som framgår av bilaga 1. Här äro ej upptagna de befattningsinnehavare-fastighetsägare, som visserligen lida förlust på indragningen, men ej torde undergå förflyttning. De två lärare, vilka äro ägare av tomter, ha skaffat dessa i avsikt att bygga egna hem och skulle ha byggt dem, om ej hotet om indragning funnits.

Att beräkna förlusten för var och en särskilt stöter på rätt stora svårigheter, då fastigheterna inköpts på olika tider och under olika förhållanden, somliga till förkrigspris, andra till kristidspris. Dessa inköpspriser ha vi därför ansett icke kunna läggas till grund för beräkningen av de förluster, som skulle uppkomma genom själva seminarieindragningen. Vi ha i stället utgått från det pris, som under normala förhållanden skulle varit rådande. Kostnaderna för nybyggnader av villor, som de ifrågasvarande, understiga f. n. icke 3,000 kronor per rumsenhet, och detta finge väl anses såsom ett rimligt och uppnåeligt försäljningsvärde under orubade förhållanden. Vid en realisation efter seminariets indragning torde inga sannolikheter föreligga att uppnå högre pris än 2,000 kronor per rumsenhet. Då på grund av den inträffande depressionen byggnadsverksamheten torde bli så gott som lamslagen, komme de obebbyggda tomternas värde därför att sjunka i ännu högre grad än villornas.

Att detta ej är överdrivna fantasier, bevisas bäst genom den påtagliga försämringen på fastighetsmarknaden och märkbart sjunkande priser, som kunnat iakttagas här under de sista åren, och som allmänt hänförs till och motiverats med talet om indragning. Ytterligare hänvisas till bifogade intyg av taxeringsnämndens ordförande och tvenne på fastighetsmarknaden väl förfarna män.

Vi vilja uttala den förhoppningen, att staten, om den tänker företaga en indragning, en åtgärd, som på undervisningsväsendets område vore enastående i mannaminne, skulle vilja behjärta det trångmål, vari vissa dess befattningsinnehavare försättas och träda in med skälig ersättning. Vi

förlora ändå så mycket på en tvångsförflyttning, att vi ej kunna anse det förmätet att begära full ersättning för den påvisbara förlust, vi lida på våra fastigheter och som här ovan visats uppgå till $\frac{1}{3}$ av taxeringsvärdet.

Om detta är enastående inom undervisningsväsendets område, kunna vi däremot peka på ett viktigt föregångsfall från statens affärsdrivande verk. År 1922 beviljade riksdagen (enligt dess skrivelse nr 165) efter nådig proposition 510,000 kr. till fullständig inlösen av egna hem och handelslokaler vid de då avbrutna arbetena vid Harsprångets kraftstation. Det belopp, som av oss ifrågasättes, måste ju vid jämförelse härmed te sig synnerligen blygsamt.

På grundval av det ovan sagda få vi i underdånighet hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes åt de befattningshavare vid folkskoleseminariet i Strängnäs, som vid en eventuell indragning av seminariet komme att förflyttas till annan ort, bereda ersättning för förluster på deras nu innehavda fastigheter med en tredjedel av nuvarande taxeringsvärdet.

Den i sistnämnda skrivelse åberopade bilagan har följande lydelse:

Bilaga 1.

Härmed få vi på begäran intyga, att följande medlemmar av lärarkollegiet vid folkskollärareseminariet i Strängnäs, vilka medlemmar vid en eventuell indragning av seminariet kunna ha att möta en förflyttning till annan ort, äga fastigheter i Strängnäs med år 1928 fastställda taxeringsvärden:

Lektor M. Borgström	Storgärdet	Nr 29—30	30,600: —
» E. Teiling	Sörgärdet	» 36	32,000: —
Musikdirektör H. Lewerén	Storgärdet	» 86	31,000: —
Trädgårdsdirektör K. A. Karlemark	»	» 95	32,000: —
Seminarielärarne D. Nissar och			
E. Lindholm	»	» 51—52	50,000: —
Seminarieläraren E. Thurén	»	» 55 (tomt)	4,200: —
Teckningsläraren B. Berg	Sörgärdet	» 118 (»)	3,600: —

Dessa åsatta taxeringsvärden motsvara det lägsta saluvärdet, som fastigheterna ansetts böra äga under normala förhållanden. Förslaget om seminariets indragning har redan visat ett starkt försämrande på fastighetsmarknaden.

Det är vår fulla övertygelse, att vid en försäljning inom de närmaste åren efter ett eventuellt beslut om indragningen ovannämnda fastigheter skulle betinga i saluvärde högst $\frac{2}{3}$ av deras normala värden och för tomterna ännu mindre.

Strängnäs den 17 december 1928.

Knut Söderlund
Häradsskrivare. Ordf.
i fastighetstaxerings-
nämnden i Strängnäs.

Gust. Alfr. Andersson
Rådman. Ordf. i Strängnäs
Sparbank. Av Kon. Bfhde
utsedd ledamot i fastighets-
taxeringsnämnden.

O. E. Wahlgren
Innehavare av egendoms-
agentur i Strängnäs.

Slutligen må nämnas, att lektor Borgström i en särskild skrift ingått i en kritik av skolöverstyrelsens beräkningar rörande det framtida konstanta lärarbehovet. Han gör där gällande, att skolöverstyrelsen skulle hava för-

bisett den ökade avgång bland lärarkåren, som i en framtid komme att uppstå, då de årsklasser inträdde i pensionsåldern, vilka avlagt examen vid den tid, då utexaminationen haft en långt större omfattning än den under de sista åren beräknade. Beträffande det närmare innehållet av Borgströms skrift får jag hänvisa till handlingarna.

Skolöversty-
relsen den
15 januari
1929.

Med anledning av de sålunda från Strängnäs inkomna skrivelserna har förnyat utlåtande i ämnet den 15 januari 1929 avgivits av skolöverstyrelsen, som till bemötande av vad i berörda skrivelser anförts yttrar följande:

Vad till en början angår den av stadsfullmäktige i Strängnäs ingivna skriften, anser sig överstyrelsen, under fullt behjärtande av den olägenhet, som en indragning av folkskoleseminariet i Strängnäs kan vålla staden, böra erinra, att det av överstyrelsen framställda förslaget icke förutsätter ett nedläggande utan vidare av folkskoleseminariet i fråga utan ett ersättande av detsamma med ett statens småskoleseminarium, omfattande inalles fyra klassavdelningar och tre eller fyra övningsskolklasser. Ur stadens synpunkt torde detta alternativ ställa sig avgjort förmånligare än folkskoleseminariets nedläggande utan vidare, och tomtrågan bör vid sådant förhållande genom förhandling med vederbörande kommunala organ kunna ordnas ur statsverkets synpunkt fördelaktigare än en inlösnings på grundval av de förutsättningar, från vilka stadsfullmäktige vid sitt ståndpunktstagande synas hava utgått. Det torde föreligga så mycket starkare skäl för ett sådant antagande, som vid tidpunkten för stadsfullmäktiges beslut om tillhandahållande av tomt den till seminariet hörande övningsskolan torde hava haft mindre omfattning än som skulle gälla i fråga om den med ett eventuellt dubbelseminarium förbundna. Stadens krav på ytterligare ersättning av staten för mistade kommunala skatteinkomster torde icke rättsligen kunna grundas, men undandrager sig i övrigt denna fråga överstyrelsens säkra bedömande.

I avseende på den av lektor M. Borgström ingivna skriften anser sig överstyrelsen kunna begränsa sig att framhålla, att Borgström synes hava lörbisett, att överstyrelsen i sin underdåniga skrivelse den 23 juni 1927 framlagt ingående beräkningar rörande den framtida avgången av folkskollärare och på densamma grundat sitt då framlagda förslag. Överstyrelsen har därvid bland annat upplyst, att avgången år 1938 beräknas uppgå till 407, år 1943 till 444 och år 1945 till 458. Ytterligare angives, att sedan lärarkåren »stabiliserats» vid en beräknad totalsiffra av 15,500 medlemmar och normal åldersfördelning med en proportion mellan manliga och kvinnliga lärare av 60:40, den totala avgången kan beräknas utgöra årligen 319 manliga och 279 kvinnliga lärare eller tillsammans 598, vilken siffra överstyrelsen på grund av vissa framhållna omständigheter funnit sig böra avrunda nedåt till 575.

Under sådana förhållanden torde skriften i fråga icke kunna tillmätas någon betydelse vid bedömandet av det föreliggande spørsmålet.

Vidkommande därefter den av lektor Borgström m. fl. ingivna framställningen, avseende ersättning för förutsedd förlust vid försäljning utav dem tillhöriga fastigheter under förutsättning av seminariets nedläggande, kunna givetvis billighetsskäl anföras för ett dylikt krav, även om gällande avlöningsbestämmelser icke kunna åberopas för detsamma.

Vad slutligen beträffar den av rektor Högsby ingivna skriften, torde

densamma förtjäna större uppmärksamhet. Högsby utgår nämligen i motsats till Borgström från enahanda förutsättning som överstyrelsen, nämligen att en begränsning av seminarieorganisationen är av förhållandena pakallad, men önskar uppnå densamma genom förläggande av såväl den manliga som den kvinnliga studentkursen till folkskoleseminariet i Linköping såsom ersättning för parallellavdelningarna vid detta seminarium. Därigenom skulle byggnaden i Linköping utnyttjas samtidigt som organisationen skulle lämna utrymme för bibehållande av Strängnässeminariet.

Gentemot detta uppslag vill överstyrelsen först erinra, att både Växjö och Stockholmsseminariet lämna tillräckliga utrymmen för såväl studentklass som utvidgad övningsskola och att, vad särskilt Stockholmsseminariet angår, den genom beslut av 1920 års riksdag beslutade tillbyggnaden av detta seminarium delvis åsyftade att undanröja förefintlig brist på erforderliga undervisningslokaler. Något behov av den ifrågasatta förflyttningen av studentkurserna föreligger för visso icke ur de nämnda seminariernas synpunkt och ur statsverkets synpunkt skulle den redan på grund av det nu anförda framstå såsom ekonomiskt mindre förmånlig. Vidare kan i detta sammanhang icke förbises, att det för den vid folkskoleseminariet i Stockholm anordnade provärsutbildningen skulle vara till stort förfång, om studentkursen och de av densamma föranledda avdelningarna i övningsskolan indroges. Slutligen torde lämpligheten av att vid det manliga seminariet i Linköping anordna utbildningskurs för kvinnliga studenter kunna ifrågasättas.

Innan överstyrelsen ingår på ett närmare övervägande av besparingsfrågan i anslutning till de omständigheter, som Högsby i detta avseende framdrager, torde överstyrelsen böra i korthet erinra om de skäl, som betingat överstyrelsens förslag, att en indragning i första hand borde träffa folkskoleseminariet i Strängnäs. Hithörande förhållanden har överstyrelsen närmare berört i underdåniga framställningar den 26 januari 1926 och den 23 juni 1927.

Då det vid en nödvändigbefunnen begränsning av seminarieorganisationen gäller att överväga, huru begränsningen lämpligast bör komma till stånd, måste prövningen enligt överstyrelsens mening i första hand ske med det målet för ögonen, att statsverket genom densamma beredes utsikt till största möjliga besparing, men vid sidan härav kan icke få förbises, att den kvarstående delen av seminarieorganisationen må kunna i gör-ligaste mån utnyttjas av ungdom i rikets olika delar. Och slutligen framstår det såsom i hög grad betydelsefullt, att en för sin nuvarande uppgift eventuellt obehövlig seminariebyggnad eller del av sådan må kunna till ekonomisk fördel för statsverket finna användning för annat statsändamål.

Ur statsfinansiell synpunkt torde nedläggande av seminarium eller del av sådant, för vilket disponeras fullt tidsenliga byggnader, icke kunna ifrågakomma. Vid övervägandena synas med hänsyn härtill seminarierna i Stockholm, Uppsala, Linköping, Växjö, Lund, Göteborg, Karlstad, Falun och Umeå kunna lämnas å sido. Enahanda skulle ock gälla i fråga om seminariet i Luleå, därest icke, såsom överstyrelsen nedan går att beröra, särskilda omständigheter härvid låta sig åberopa. Vidare må framhållas, att seminariet i Kalmar förfogar över en byggnad, som kommit i statsverkets ägo genom en donation, för vilken vissa villkor uppställts. En

eventuell indragning skulle alltså ur nu förevarande synpunkt kunna ifrågasättas allenast beträffande seminarierna i Strängnäs, Skara, Landskrona och Härnösand. Att överstyrelsens ingående överväganden i saken utmynnat i ett förslag om nedläggande av Strängnässeminariet har främst betingats av följande tre skäl. Det är till en början obestridligt, att frånvaron av gymnastiksal jämte en del andra för undervisningen oundgängliga lokaler redan år 1914 föranlett riksdagen att efter framställning av Kungl. Maj:t anvisa medel för erforderlig tillbyggnad av den nuvarande seminariebyggnaden. Här föreligger alltså en akut byggnadsfråga, vilken ovillkorligen måste lösas, så snart stadens allmänna läroverk icke längre kan ställa gymnastiklokal till seminariets förfogande. Och med den utvidgning av läroverket, som beslutats av 1927 års riksdag, torde denna tidpunkt vara ganska närliggande. Tillbyggnadsbehov av liknande omfattning föreligger visserligen även vid folkskoleseminariet i Skara, men detta seminarium disponerar redan egen gymnastiksal samt förfogar över någorlunda tillfredsställande provisoriska lokaler, vadan ett definitivt tillgodoseende av detta seminariums lokalfråga kan anstå tills ur olika synpunkter gynnsammare läge inträder.

Vidare måste uppmärksammas, att seminariet i Strängnäs på grund av läget icke har något mera utpräglat rekryteringsområde. Den manliga ungdom i Mellansverige, som önskar förvärva folkskollärarutbildning och hittills besökt Strängnässeminariet, kan utan större olägenhet anlita Uppsala- eller Linköpingsseminariet och i någon mån även seminariet i Karlstad.

Och slutligen gäller, att seminariebyggnaden i Strängnäs efter vidtagande av de kompletteringsarbeten, som byggnadsstyrelsen och överstyrelsen i underdånigt utlåtande den 12 oktober 1923 angivit, med fördel skulle kunna utnyttjas för ett statens småskoleseminarium, avsett att ersätta landstingsseminarierna i Uppsala, Malmköping, Västerås och Örebro.

Vad till sist angår seminariet i Luleå måste ihågkommas, att genom indragning av parallellavdelningarna därstädes öppnas möjlighet att utan dyrbar om- eller nybyggnad genom förflyttning av småskoleseminariet i Murjek skaffa lokaler för detta härutinnan illa ställda seminarium. Främst med hänsyn härtill har överstyrelsen funnit en förändrad organisation av nämnda folkskoleseminarium kunna med fördel genomföras.

Överstyrelsen måste på grund av vad här i korthet anförts och i anslutning för övrigt till vad överstyrelsen i olika tidigare underdåniga framställningar yttrat, hålla före, att vid den nödvändig befunna inskränkningen av seminarieorganisationen de av överstyrelsen föreslagna åtgärderna äro väl grundade ur de synpunkter, som här berörts.

Vad så särskilt beträffar det av rektor Högsby framställda förslaget, torde först böra erinras, att ett realiserande av detsamma måste hava till förutsättning, att Strängnässeminariets lokalfråga löses. Överstyrelsen är visserligen icke i tillfälle att framlägga slutliga beräkningar rörande de kostnader, som därav skulle föranledas. Erinras må emellertid, att kostnaderna år 1913 beräknades till 206,895 kronor och att på grund av sedermera inträffad stegring av byggnadskostnaderna detta belopp torde böra mera än fördubblas, därest arbetena nu skulle komma till utförande.

När det gäller de årliga driftkostnaderna, är det icke möjligt för överstyrelsen att under den tid, som stått till förfogande för remissens besva-

rande, avvägbringa en på alla punkter fullt exakt uppskattning av de samman enligt de båda alternativen. Men överstyrelsen har låtit sig angeläget vara att söka belysa även denna sida av frågan genom följande överslagsberäkningar, vilka torde få anses fullt tillfredsställande ådaga-lägga den statsfinansiella innebörden av de båda alternativen, och då, såsom nedan påvisas, skillnaden i kostnader mellan den av Högsby ifrågasatta och den av överstyrelsen föreslagna anordningen av seminarieorganisationen är mycket avsevärd, torde erforderliga hållpunkter för spörsmålens bedömande även ur nu berörda synpunkt vara för handen.

Enligt överstyrelsens förslag skulle seminariet i Strängnäs nedläggas samt studentklasserna bibehållas vid seminarierna i Stockholm och Växjö, varjämte dubbelseminariet i Linköping skulle kvarstå orubbat. I det hela kan skillnaden mellan Högsbys förslag och det av överstyrelsen framställda sägas ligga däri, att medan Högsby räknar med seminariet i Strängnäs + enkelseminarium i Linköping + 2 studentkurser, innebär överstyrelsens förslag allenast dubbelseminarium i Linköping + 2 studentkurser. Skillnaden i kostnaden mellan de båda alternativen bör följaktligen utgöra det belopp, varmed utgifterna för uppehållande av folkskoleseminariet i Strängnäs överstiga merutgifterna för seminariets i Linköping bibehållande såsom dubbelseminarium, därvid beträffande dessa senare utgifter givetvis måste räknas som om alla ifrågavarande kostnader utginge å ordinarie stat.

Vad till en början angår kostnaderna för seminariet i Strängnäs, uppgår avlöningsstaten enligt statsliggaren till 65,360 kronor och omkostnadsstaten till 25,000 kronor. Härtill böra läggas ålderstillägg, beräknade till i runt tal 12,000 kronor, samt vissa arvoden å tillsammans 2,300 kronor. De sammanlagda kostnaderna utgöra alltså 104,660 kronor, i avrundat belopp 105,000 kronor.

Skillnaden mellan avlöningsstaten för ett färdigbildat dubbelseminarium och ett enkelseminarium utgör enligt statsliggaren 48,450 kronor (113,810—65,360 kronor). Ålderstillägg för 5 lektorer, 3 övningskollärare samt vissa övningslärare kunna beräknas till 9,000 kronor, förhöjningen i vissa arvoden till 1,600 kronor, vadan merkostnaden i nu förevarande avseende kan uppskattas till 59,050 kronor ($48,450 + 9,000 + 1,600$ kronor), avrundat 59,000 kronor. Skillnaden mellan 105,000 och 59,000 kronor utgör 46,000 kronor. Ytterligare måste beaktas, dels att den tillfälliga löneförbättringen för de enligt överstyrelsens förslag tillkomna befattningshavarna i Linköping icke skulle stiga till så stort belopp som för enahanda ändamål utgår vid folkskoleseminariet i Strängnäs, dels att beloppet av dyrtidstillägg vid sistnämnda seminarium jämväl komme att överstiga motsvarande merkostnad vid Linköpingsseminariet. Dessa belopp, approximativt beräknade till 9,000 kronor, böra givetvis läggas till den förut beräknade kostnadsdifferensen 46,000 kronor, och man torde med hänsyn härtill kunna uppskatta den totala årliga utgiftsökning, som för statsverket skulle inträda, därest Högsbys förslag förverkligades, till omkring 55,000 kronor.

Under hänvisning till det sålunda anförda vill överstyrelsen till sist uttala, att ur de synpunkter, från vilka överstyrelsen haft att bedöma den föreliggande frågan, de i de remitterade skrifterna anförda skälen icke synas vara av beskaffenhet att kunna rubba överstyrelsens tidigare intagna ståndpunkt.

Rektor
G. Högsby.

Rektor Högsby har sedermera ingivit ytterligare en skrift i ämnet, dagtecknad den 2 februari 1929, däri han bland annat anför.

Mot förslaget att förflytta studentkurserna till Linköping riktar skolöverstyrelsen den anmärkningen, att det skulle lända till stort förfång för den vid folkskoleseminariet i Stockholm anordnade provårsutbildningen, om studentkursen och de av densamma föranledda avdelningarna i övningsskolan indroges. Denna uppfattning är relativt ny, ty ännu så sent som i underdånig skrivelse den 26 januari 1926 förordar skolöverstyrelsen, »att från och med läsåret 1926—1927 förslagsvis till och med läsåret 1929—1930 studentkurser upprätthållas vid folkskoleseminariet i Växjö för manliga elever, och att därefter respektive kurser under en fyraårsperiod överflyttas till seminarierna i Kalmar och Strängnäs». Överstyrelsens betänkligheter inför förslaget att vid ett manligt seminarium utbilda kvinnliga studenter äro ej närmare motiverade. Då de väl näppeligen bero på tveksamhet att tillämpa samskoleidén, torde betänksamheten grunda sig på farhåga för organisatoriska svårigheter. Med den erfarenhet jag äger från organisationen och ledningen av landets hittills enda samseminarium vågar jag påstå, att om man låter de kvinnliga och de manliga eleverna bilda olika undervisningsavdelningar, komma inga som helst sådana svårigheter att följa av arrangementet.

Ur ekonomisk synpunkt motiverar skolöverstyrelsen indragningen av seminariet i Strängnäs och bibehållandet av Skaraseminariet på följande sätt. Båda seminarierna behöva tillbyggnader, men behovet är mera akut i Strängnäs, under det att seminariet i Skara disponerar provisoriska lokaler, så att byggandet där kan anstå till lämpligare tidpunkt. Härvid är först att märka, att de provisoriska lokalerna i Skara ej disponeras för ingenting utan betinga en hyra av 5,900 kronor årligen. En indragning av Skaraseminariet skulle alltså inspara bland annat detta belopp, men dessutom även rektors hyresersättning 1,950 kronor. Kapitaliseras summan av dessa belopp, kronor 7,850, efter 4,5 procent, vilket väl är den högsta ränta staten behöver räkna med, får man ett kapital på 174.444: 44 kronor, alltså nära nog hälften av det belopp, som beräknas vara behövt för att skänka Strängnässeminariet förstklassiga lokaler. Om man så håller i minnet, att i en ej alltför avlägsen framtid Skaraseminariet kräver en nybyggnad till en kostnad av omkring 1 miljon kronor, så blir bibehållandet av detta provisorium ur ekonomisk synpunkt skäligen tvivelaktigt. Vad så beträffar härvarande seminariums behov av egen gymnastiksal, så har detta behov varit akut ända sedan seminariets tillkomst. Läroverkets gymnastiksal, som seminariet förhyr, ligger nämligen på omkring 20 minuters väg från seminariet, varför ända från seminariets början dess gymnastiklektioner måst förläggas till tiden efter middagen, till stort förfång för elevernas arbetsro. Har detta fått gå för sig hittills, får det väl fortgå ännu någon tid. Gränsen sättes av läroverkets utvidgning på grund av 1927 års beslut. Men när kommer detta att realiseras och hur kommer det att påverka lösningen av läroverkets egen byggnadsfråga? Därom vet ingen något säkert. Det enda beslut, som av myndighet hittills fattats, är stadsfullmäktiges beslut att anslå medel till nybyggnad, som även omfattar ny gymnastiklokal. Skulle detta beslut stadfästas, kommer seminariets gymnastikfråga i ett gynnsammare läge än den någonsin varit tidi-

gare. Tillfredsställande blir den dock inte löst, förr än seminariet får egen gymnastiklokal.

Ur överstyrelsens andra ovannämnda synpunkt utdömes härvarande seminarium, emedan det skulle sakna mera utpräglat rekryteringsområde. Inträdessökande kan dock ej sägas, att seminariet saknar. Trots ideliga notiser i tidningspressen de sista åren, att seminariet skall indragas, hade till senaste inträdesprövningen anmält sig 98 sökande. Tillfälle till ett gott urval av elever saknas alltså ej. Vad menas då med ett seminariums rekryteringsområde? Om det visar sig att år efter år seminariets elevkår rekryteras till största delen från samma landskap, hur avlägsna få dessa vara för att räknas till det mera utpräglade rekryteringsområdet? För att visa, hur det förhåller sig med Strängnässeminariets rekryteringsområde, skall jag här nedan angiva de län, från vilka de flesta eleverna kommit under åren 1925/1928:

	1925	1926	1927	1928
Stockholms stad	11	11	10	5
Stockholms län	5	5	6	6
Södermanlands »	23	26	23	26
Örebro »	18	13	9	9
Västmanlands »	12	11	9	8
Kopparbergs »	14	14	12	9
Summa	83	80	69	63
Hela elevantalet	115	106	93	84

Som synes av ovanstående har seminariet ett verkligt utpräglat rekryteringsområde. Om man bortser från Kopparbergs län, som kanske anses ligga för långt bort, utgöres detta av Mälarens och Hjälmarens bygder med undantag av Uppland. I procent uttryckt lämna ovan angivna landsdelar följande andel av elevkåren för respektive år: 72, 75, 74, 75. Borträknas eleverna från Kopparbergs län, bli talen: 60, 62, 61, 64. Att det inte är järnvägsresans längd, som är avgörande för vilket seminarium som besökes, visas därav att så ojämförligt många flera stockholmsynglingar söka sig till Strängnäs än till andra seminarier. Härmed vill jag inte förneka betydelsen av att elever få utbilda sig så nära sina hembygder som möjligt. Men om detta ej får gälla i lika hög grad för Strängnässeminariets elever som för Skaraseminariets, borde det väl ändå gälla småskoleseminariernas. Men hur kan den, som ömmar så för västgötaflickorna ha hjärta att föreslå att eleverna från småskoleseminarierna i Uppsala, Västerås, Örebro och Malmköping skola alla flyttas till Strängnäs?

Av den redogörelse, jag förut lämnat, framgår, huruom alltsedan år 1923 det varit nödvändigt att vidtaga inskränkningar i seminarieorganisationen, emedan denna befunnits vara alltför omfattande i förhållande till behovet av lärarkrafter. Den organisation, som förelåg läsåret 1922/1923, inrymde 10 dubbelseminarier (däri inräknade seminarierna i Skara och Landskrona, vid vilka extra parallellavdelningar då upprätthölls) och 5 enkelseminarier samt 6 studentkurser; den var således, med utgångspunkt från ett elevantal per klass av 30, anpassad för en årlig utexamination av omkring 900 lärare. Från och med läsåret 1923/1924 hava emellertid åtgärder årligen vidtagits

Departementsschefen.

för inskränkning av lärarproduktionen, så att denna, med den intagning i första klassen, som uppehållits under läsåren 1926/1929, beräknas nedbragt till omkring 400 lärare årligen. Inskränkningssåtgärderna hava efter hand erhållit allt större omfattning. Från att i början hava berört allenast vissa extraordinära anordningar, studentkurser, privata seminarier och extra parallellavdelningar, hava inskränkningarna från och med budgetåret 1926/1927 måst utsträckas även till de mera fasta delarna av seminarieorganisationen. Sålunda har under vart och ett av de tre sista budgetåren ingen nyintagning av elever i första klassen förekommit vid fem av de åtta ordinarie dubbelseminarierna. Av organisatoriska skäl hava sistberörda inskränkningssåtgärder icke kunnat varje år knytas till samma dubbelseminarier utan måst fördelas på olika seminarier. Budgetåret 1926/1927 drabbades första klassen i parallellavdelningarna vid seminarierna i Uppsala, Linköping, Falun, Karlstad och Umeå av indragning. Läsåret 1927/1928 kom turen till första klassen av parallellavdelningarna vid seminarierna i Lund, Luleå, Linköping, Falun och Karlstad. Läsåret 1928/1929 indrogs första klassen av parallellavdelningarna vid seminarierna i Göteborg, Lund, Luleå, Uppsala och Umeå. Genom dessa indragningssåtgärder har man kommit därhän att under innevarande budgetår varje dubbelseminarium har endast 6 klassavdelningar utom Göteborgsseminariet, som arbetar med 7 avdelningar. Huru dessa avdelningar fördela sig å de olika klasserna framgår av vad jag förut anfört (sid. 35). Under vart och ett av ifrågavarande tre budgetår hava vidare uppehållits endast två studentklasser, förlagda till seminarierna i Stockholm och Växjö. Till minskande av utexaminationen har slutligen elevantalet i första klassen, som redan budgetåret 1925/1926 nedsattes från 30 till 25, sänkts till 20 för vart och ett av budgetåren 1926/1929 utom vad angår studentklasserna, där antalet elever utgjort 25.

Alla dessa åtgärder hava hittills endast haft provisorisk karaktär. Till grund för de överväganden, som varje år ägt rum, hava legat av skolöverstyrelsen med ledning av ingående undersökningar verkställda statistiska beräkningar av lärartillgång och lärarbehov. Dessa beräkningar, huru omsorgsfullt man än strävat att göra dem, hava dock av naturliga skäl icke kunnat vara annat än approximativa och för övrigt i mycket måst bygga på sannolikhetskalkyler. Här inverka många på förhand ej fixerbara faktorer: ändringar i barnantal, omorganisationer, avgång av olika anledningar etc. Det har också visat sig, att överstyrelsen upprepade gånger måst med hänsyn till nytillkomna omständigheter ändra sina beräkningar. På grund av den osäkerhet, som sålunda vidlådit det material, på vilket statsmakterna haft att grunda sina åtgöranden i denna sak, hava dessa valt att tills vidare nöja sig med berörda provisoriska anordningar i avvaktan på vad fortsatta noggranna undersökningar i ämnet under en följd av år kunde giva till resultat.

Redan i 1926 års statsverksproposition antydde emellertid dåvarande chefen

för ecklesiastikdepartementet, att utvecklingen på ifrågavarande område måhända kunde komma att nödvändiggöra nedläggande av ett seminarium, varvid han i första hand tänkte sig, att seminariet i Skara, som hade bristfälliga lokaler, skulle komma ifråga. Skolöverstyrelsen upptog ock denna tanke till närmare begrundande i sin förut omförmälda skrivelse av den 26 januari 1926. Överstyrelsen ansåg sig visserligen kunna konstatera, att seminarieorganisationen var alltför vid i förhållande till det då fastställbara lärarbehovet, men fann dock ej tillräddligt att statsmakterna ännu skrede till några mera *bestående* inskränkningar av densamma. Överstyrelsen betecknade det ock som »en allvarsam sak att nedlägga en gammal kulturinstitution med traditioner ej minst inom den bygd, som sett den framväxa och utvecklas», samt framhöll de olägenheter för befattningshavarna, som skulle bliva en följd av en indragning. En sådan åtgärd tedde sig enligt överstyrelsens mening icke försvarlig annat än i ett oavvisligt tvångsläge, och ett dylikt tvångsläge förelåg icke då, enligt överstyrelsens uppfattning. För ett uppskov med avgörandet av frågan om en definitiv seminarieindragning talade även det förhållandet, att spørgsmålet om statens övertagande av småskoleseminarieutbildningen ännu vore under utredning. Skulle ett statsövertagande komma till stånd, kunde det visa sig ändamålsenligt att koncentrera verksamheten till ett mindre antal anstalter, och då kunde det falla sig naturligt att särskilt pröva, om ej ett till indragning ifrågasatt folkskoleseminariums lokaler kunde användas för småskoleseminariernas räkning.

Emellertid ingick överstyrelsen även i diskussion om *vilket* seminarium, som, om indragning av ett dylikt befunnes nödvändig, i första rummet borde ifrågakomma. Överstyrelsen kom därvid till det resultatet, att ettdera av seminarierna i Strängnäs och Skara borde i första hand komma i åtanke, detta framför allt därför, att det för statsverket skulle medföra de största besparingarna att nedlägga något av dessa seminarier. Bägge seminarierna hade mindre tillfredsställande lokaler, som tarvade för staten kostsam ny- eller tillbyggnad. Dock anfördes av överstyrelsen ganska stora betänkligheter mot ett nedläggande av seminariet i Skara, emedan därigenom den kvinnliga ungdomen i Västsverige skulle betagas möjligheten att erhålla utbildning vid folkskoleseminarium inom sin hembygd. Liknande betänkligheter ansåg överstyrelsen ej kunna riktas mot tanken att indraga seminariet i Strängnäs, då detta saknade särskilt rekryteringsområde. Rekryteringsområdet för sistnämnda seminarium sammanföller väsentligen med seminariernas i Uppsala och Linköping. Någon bestämd ståndpunkt till frågan om vilketdera av nu nämnda båda seminarier man borde välja, kunde överstyrelsen vid detta tillfälle ej intaga.

Kom så den stora av Kungl. Maj:t genom beslut den 31 mars 1926 anbefallda utredningen rörande lärarbehovet. Denna utredning, som baserade sig på ytterst detaljerade uppgifter från varje skoldistrikt i riket rörande

antalet födda barn, erforderliga omorganisationer av skolväsendet och i anledning därav påkallad ökning eller minskning av antalet lärarkrafter m. m. samt mycket ingående statistiska undersökningar rörande avgången inom lärarkåren och övriga förhållanden, som öva inflytande på den sak, det här gäller, framlades av överstyrelsen i dess ovan refererade skrivelse av den 23 juni 1927. I denna utredning har överstyrelsen gjort vissa beräkningar, som äro särskilt betydelsefulla för bedömande av frågan huruvida och i vilken omfattning en *bestående* inskränkning av seminarieorganisationen bör äga rum. Överstyrelsen har nämligen på grundval av det föreliggande materialet ansett sig kunna fastställa storleken av den folkskollärarkår, som vid en fullt utbildad organisation av folkskoleväsendet erfordras, till omkring 15,500 lärare. För upprätthållande av denna lärarstock är det enligt överstyrelsens beräkningar nödvändigt, att den normala årliga lärarproduktionen utgör 575 lärare. Med utgångspunkt från denna sistnämnda siffra och under förutsättning, att elevantalet per klass bestämmes till 25 — ett antal, som överstyrelsen av pedagogiska skäl finner önskvärt såsom maximum — kommer överstyrelsen till det resultatet, att seminarieorganisationen bör omfatta 23 avgångsklasser ($23 \times 25 = 575$). Då den nuvarande organisationen, bortsett från de senare årens tillfälliga inskränkningar i fråga om nyintagningen av elever vid vissa dubbelseminarier, inrymmer 25 avgångsklasser (8 dubbelseminarier [= 16 avgångsklasser] + 7 enkelseminarier [= 7 avgångsklasser] + 2 studentkurser [= 2 avgångsklasser]), kunna alltså två av dessa klasser slopas. Överstyrelsen föreslår ock, att så måtte ske. Med hänsyn till önskvärldheten att uppehålla fördelningen av manliga och kvinnliga lärare i proportionen 3 : 2, anser överstyrelsen indragningen böra genomföras så, att $1\frac{1}{2}$ manlig och $\frac{1}{2}$ kvinnlig avdelning nedläggas, varefter skulle återstå 14 manliga och 9 kvinnliga avdelningar.

I sin skrivelse den 23 juni 1927 har överstyrelsen tagit ståndpunkt till frågan om *vilka* seminarier, indragningen skall drabba. De betänkligheter, överstyrelsen tidigare känt inför tanken på en indragning av Skaraseminariet, förklarar sig överstyrelsen fortfarande hysa, och dessa betänkligheter äro så starka, att överstyrelsen nu avstår från denna utväg och i stället ifrågasätter till nedläggande — förutom seminariet i Strängnäs — parallellavdelningen vid seminariet i Luleå. De tre Norrlandsseminarierna utexaminera årligen 125 lärare, vilket anses för mycket. 100 lärare årligen beräknar överstyrelsen kunna fylla behovet för dessa landsdelars vidkommande. Genom ett nedläggande av seminariet i Strängnäs och parallellavdelningen i Luleå skulle den ovan angivna proportionen mellan manliga och kvinnliga lärare bibehållas, då Strängnässeminariet representerar en manlig avgångsklass och parallellavdelningen i Luleå en halv manlig och en halv kvinnlig klass. Till de genom parallellavdelningens i Luleå indragning lediga lokalerna vid seminariet därstädes anser överstyrelsen med fördel kunna förläggas det statliga småskoleseminarium, som nu uppehålls i Murjek och vars lokal-

förhållanden anses ogynnsamma och kräva förbättring. Indragningsåtgärderna borde enligt överstyrelsens mening taga sin början med läsåret 1928/1929.

Sin nu angivna ståndpunkt vidhåller överstyrelsen fortfarande i sin förnyade utredning av den 2 december 1927, dock med den modifikation, att överstyrelsen anser, att med de definitiva inskränkningsåtgärderna bör anstå ännu ett år. Anledningen till denna ändring anges vara dels beräkningarnas osäkerhet, som manade till »synnerlig försiktighet» vid bestämmande av den framtida seminarieorganisationens definitiva omfattning, dels ock det förhållandet, att överstyrelsen i annat sammanhang framställt förslag att i samband med statens övertagande av småskollärarytbildningen ett dubbelseminarium för utbildning av småskollärarinnor skulle förläggas till Strängnäs, vilket förslag ännu icke vore prövat av statsmakterna men borde bedömas i ett sammanhang med förslaget om nedläggande av folkskoleseminariet i Strängnäs.

I sina framställningar rörande anslagsfrågor, avsedda att föreläggas 1929 års riksdag, vidhåller överstyrelsen alltjämt kravet på nedläggande av seminariet i Strängnäs och parallellavdelningen i Luleå. Ifråga om tidpunkten, när detta nedläggande bör taga sin början, är överstyrelsen ej alldeles bestämd. Skäl tala visserligen fortfarande, enligt överstyrelsens mening, för ett samtidigt avgörande av indragningsfrågan och frågan om statens ställning till småskoleseminarierna. Men organisatoriska skäl anföras för ett omedelbart ståndpunkttagande till den förra frågan utan sammankoppling med den senare, därest denna icke förelades 1929 års riksdag. Och dessa sistberörda skäl synas överstyrelsen starkare. Vad som gör, att överstyrelsen finner det önskvärt, att frågan om seminarieindragningen föres till ett avgörande vid 1929 års riksdag, är det förhållandet, att ett fullföljande av de tillfälliga begränsningarna av lärarutbildningen på samma sätt som hittills skulle medföra en minskning av klassavdelningarnas antal vid vissa dubbelseminarier till 5, något som anses synnerligen olägligt med hänsyn till möjligheterna att kunna utnyttja de befintliga lärarkrafterna och övningsskolavdelningarna. Överstyrelsens plan är nu denna. För läsåret 1933/1934, vars lärarbehov bör vara bestämmande för intagningens omfattning läsåret 1929/1930, kan antalet erforderliga lärarkrafter uppskattas till omkring 500, en siffra, som av överstyrelsen för säkerhets skull reduceras till 470. Indrages seminariet i Strängnäs och parallellavdelningen i Luleå från och med budgetåret 1929/1930, återstå, såsom nämnt, 23 intagningsklasser. I dessa bör elevantalet för sistnämnda budgetår bestämmas till 25, vad angår de båda studentklasserna, och till 20 för de övriga. Intagningen kommer då att omfatta ($21 \times 20 + 2 \times 25 =$) 470 elever och alltså motsvara det lärarbehov, som skulle föreligga läsåret 1933/1934. Under budgetåret 1930/1931 kan man, om så anses nödvändigt, ånyo skrida till tillfälliga in-

dragningar av första klassen i parallellavdelningarna vid vissa dubbelseminarier, men i stället bör klassnummerären då kunna höjas till 25.

Skolöverstyrelsens planer på definitiva begränsningar av seminarieorganisationen hava icke passerat utan erinringar från de orter, som berörts av de ifrågasatta åtgärderna. Protester hava kommit såväl från Strängnäs som från Luleå, och även Skara har inlagt gensägelser mot den tanke, som under frågans dryftande skymtat, att slopa därvarande folkskoleseminarium. De synpunkter, som därvid anlagts, äro i stort sett desamma vad samtliga städerna angår. Man framhåller de ekonomiska förluster, som en indragning skulle tillskynda ej mindre kommunerna såsom sådana, i form av minskade skatteintäkter, än även Ortsbefolkningen genom förlorade inackorderings- och hyresinkomster m. m. Man påpekar även olägenheterna för befattningshavarna genom en tvångsförflyttning och för den ungdom, som på grund av indragningen nödgas söka sig bort från hemtrakten för att vinna den önskade utbildningen. Vad Skara och Strängnäs beträffar, påpekas dessa städers särskilda lämplighet såsom förläggningsplatser för seminarier eller läroanstalter överhuvudtaget. De äro båda gamla kulturplatser, hava ett ostört läge och äro befriade från industriella anläggningar men likväl i besittning av goda kommunikationer.

Av stadsfullmäktige i Strängnäs har särskilt framhållits, att den därvarande seminarietomten på sin tid av staden upplåtits till Kungl. Maj:t och kronan på det villkoret, att tomten användes till plats för ett folkskoleseminarium. Skulle nu staten nedlägga seminariet, kräva stadsfullmäktige, att staten utgifter lösen för tomten, som har en areal av 24,645 kvadratmeter och uppskattas till ett värde av 4 kronor per kvadratmeter. Vidare fordra stadsfullmäktige gottgörelse för stadens förlust av skatteinkomster, vilken förlust taxeras till omkring 10,000 kronor årligen. Ytterligare hava ett antal lärare vid folkskoleseminariet i Strängnäs, vilka förvärvat sig fastigheter därstädes men nu beräkna att vid försäljning av dessa bliva åsamkade förluster, fordrat ersättning härför.

Den utförliga redogörelse, som tidigare lämnats för den föreliggande frågans utveckling och nuvarande läge, och den sammanfattning, som nu gjorts av de olika synpunkter, som i saken framkommit, torde visa, att det är ytterst vanskligt att taga ställning till spörsmålet om en definitiv inskränkning av seminarieorganisationen. Det gäller ju alltså, att de beräkningar, på vilka man har att grunda sitt omdöme, äro behäftade med en viss osäkerhet. Och likaledes är det sant, såsom överstyrelsen för tre år sedan med styrka betonade, att det måste betraktas såsom en allvarlig sak att nedlägga gamla bildningsinstitutioner, som vuxit sig in i den bygd, där de haft sitt säte. Stora olägenheter komma även därmed att tillskyndas vederbörande kommuner och befattningshavare. Ej heller synes man kunna undgå att hysa vissa betänkligheter mot ett avgörande *nu*, med hänsyn till att frågan om småskoleseminariernas framtida organisation icke

kunnat föreläggas 1929 års riksdag, ty onekligen höra dessa bägge spörsmål nära samman. Å andra sidan måste det ju sägas, att det icke är sund ekonomi utan fastmera slöseri att uppehålla en organisation i dess hittillsvarande omfattning, därest denna med till visshet gränsande sannolikhet kan betecknas såsom för vid. Och ytterligare kan det icke för den lärarkår, som har sin verksamhet vid seminarierna, vara annat än i hög grad olägligt att år efter år hållas i ovisshet om sitt framtida öde. Då nu den myndighet, som äger den mest ingående kännedomen om och den bästa överblicken över hithörande förhållanden, upprepade gånger och efter noggranna undersökningar funnit sig kunna taga på sitt ansvar att föreslå indragning av en och begränsning av en annan utbildningsanstalt på detta område, och därtill sista gången gjort gällande, att ett fortsättande på provisoriernas väg skulle medföra allvarliga organisatoriska olägenheter, så har det synts mig icke kunna försvaras att längre undanskjuta ett avgörande.

Helt uteslutet vore det visserligen icke av organisatoriska skäl att även för nästkommande budgetår nöja sig med tillfälliga begränsningsåtgärder och likväl anpassa intagningen efter det av överstyrelsen för läsåret 1933/1934 beräknade lärarbehovet, 470 lärare. Om man nämligen ej verkställer någon nyintagning i första klassen i parallellavdelningen i Luleå samt vid övriga seminarier och de två studentklasserna sätter intagningssiffran till 20, kommer en sådan organisation att motsvara en lärarproduktion av 480 (24×20) eller 10 mera än överstyrelsen beräknat, vilket kan anses såsom en lämplig säkerhetsmarginal med hänsyn till den avgång bland eleverna, som förekommer under studietidens lopp. Indragningen av första klassen vid parallellavdelningen i Luleå skulle då icke innebära någon definitiv åtgärd, varför någon förflyttning av lärarkrafter från detta till annat seminarium icke skulle förekomma. Visserligen skulle klassavdelningarna vid Luleåseminariet på detta sätt under budgetåret 1929/1930 nedbringas till 5, men övertaliga lärarkrafter skulle kunna utnyttjas vid den vid seminariet anordnade preparandkursen. Vid övriga dubbelseminarier skulle under sistnämnda budgetår klassavdelningarnas antal komma att uppgå till 7 vid varje seminarium utom Göteborgsseminariet, som skulle komma att hava fullt antal klassavdelningar, d. v. s. 8. Detta förhållande möjliggör att, om så skulle anses erforderligt, man budgetåret 1930/1931 ånyo skulle kunna vidtaga tillfälliga begränsningar i samma utsträckning, som under budgetåren 1926/1929 ägt rum, eventuellt under utökande av elevantalet i klasserna till 25. Nu angivna organisation av lärarutbildningen under budgetåret 1929/1930 torde icke behöva föranleda någon ökning av reservationsanslagets belopp.

Det kan emellertid icke förnekas, att denna utväg, ehuru den visserligen rent tekniskt sett är framkomlig, måste betecknas såsom mindre tillfredsställande ur ekonomisk synpunkt, jämförd med en definitiv indragning respektive begränsning av två lärarutbildningsanstalter, som överstyrelsens förslag innebär. Sedan detta förslag slutligen genomförts, skulle detta näm-

ligen för statsverket medföra en direkt kostnadsbesparing av omkring 150,000 kronor årligen, oberäknat tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg. Då jag anser överstyrelsens beräkningar av det framtida normala lärarbehovet, om än behäftade med en viss osäkerhet, så dock godtagbara, har det för mig måst innebära ett bristande hänsynstagande till statens ekonomiska intressen att ytterligare uppskjuta ett slutligt ståndpunkttagande till detta organisations-spörsmål. Av dessa och andra skäl, som jag ovan anfört, har jag alltså funnit mig böra föreslå, att förslag förelägges innevarande års riksdag, att från och med budgetåret 1929/1930 seminarieorganisationen definitivt beskäres i den omfattning, överstyrelsen ifrågasatt, d. v. s. att den anpassas efter 23 avgångsklasser i stället för 25.

Skolöverstyrelsen har nu på skäl, som jag omtalat, till indragning föreslagit enkelseminariet i Strängnäs och parallellavdelningen vid seminariet i Luleå. Visserligen vill det synas, som om dessa två anstalter icke äro de enda, som kunna ifrågakomma vid valet mellan de seminarier, som indragningen skulle drabba. Åtskilliga andra seminariers byggnadsfrågor, som under de sista åren av statsfinansiella skäl skjutits åt sidan, kunna i längden icke lämnas obeaktade, och ett tillgodoseende av behoven härutinnan torde för statsverket komma att ställa sig minst lika eller mera betydande än Strängnässeminariets. Jag tänker här på seminarierna i Landskrona, Kalmar och Skara, där lokalförhållandena icke äro tillfredsställande. Att ett nedläggande i stället av seminariet i Skara skulle medföra vissa olägenheter för den kvinnliga ungdomen i denna del av landet är visserligen sant, men otänkbart vore ej att avhjälpa dessa olägenheter genom att göra seminariet i Göteborg till samseminarium. Visserligen finnas vid sistnämnda seminarium inga lokaler för kvinnlig slöjd och hushållsgöromål, men sådana skulle säkerligen för en överkomlig kostnad kunna förhyras. Seminarielokalerna i Skara skulle då kunna användas för det småskoleseminarium, som överstyrelsen i annat sammanhang föreslagit skola förläggas till Skara men för vilket egna lokaler nu saknas. Beträffande förslaget om indragning av parallellavdelningen i Luleå har jag uppmärksammat, att överstyrelsen i sin senaste utredning rörande lärarbehovet anser sig kunna konstatera, att för Norrlands del någon överproduktion av lärarkrafter för folkskolan icke är för handen. Efterfrågan motsvarar där, synes det, helt tillgången. Vid sådant förhållande kunde man måhända fråga sig, om det kan vara befogat att nu begränsa en lärarutbildningsanstalt för denna landsända.

Å andra sidan har ju överstyrelsen rätt i den erinran att seminariet i Strängnäs icke har något mera utpräglat rekryteringsområde, åtminstone icke i samma grad som t. ex. Skaraseminariet. Det föreligger onekligen en viss anhopning av folkskoleseminarier i landskapen omkring Mälaren. Vi hava ett enkelseminarium i Stockholm, ett dubbelseminarium i Uppsala och ett enkelseminarium i Strängnäs, vartill kommer att dubbelseminariet i Linköping icke är avläg-

set beläget från denna trakt. Ur sistnämnda synpunkt kan det vara berättigat att rikta indragningsåtgärderna mot Strängnässeminariet, som av berörda seminarier har de minst tillfredsställande lokalerna. Såsom ett skäl för detta seminariums nedläggande kan ock anföras att, på sätt överstyrelsen i annat sammanhang föreslagit, till de lokaler, som skulle bli lediga genom seminariets indragning, man lämpligen skulle kunna förlägga ett dubbelseminarium för utbildning av småskollärarinnor. Jag har visserligen ännu icke tagit ställning till frågan om statens övertagande av småskollärarytbildningen, men jag har vid det studium, jag hittills kunnat ägna den av överstyrelsen i detta ämne framlagda utredningen, fått det intrycket att, om ett dylikt statsövertagande skall komma till stånd, överstyrelsens nyssberörda plan att till Strängnäs förlägga ett dubbelseminarium för utbildning av småskollärarinnor är värt beaktande.

Vad parallellavdelningens indragande i Luleå angår, har överstyrelsen tänkt sig att till de där ledigblivande lokalerna skulle kunna flyttas statens småskoleseminarium i Murjek. Jag vill betona, att överstyrelsen icke närmare vare sig i detta ärende eller i utredningen angående småskollärarytbildningens övertagande av staten utvecklat skälen till en sådan förflyttning utan endast framhållit, att småskoleseminariet i Murjek hade mindre tillfredsställande lokaler. Efter vad jag utrönt är detta också fallet. Seminariet är mycket trångbott, och dessutom äro byggnaderna åtminstone delvis ganska bristfälliga. Därtill kommer, att seminariets belägenhet är synnerligen ödslig, visserligen invid norra stambanan men i ett litet lappmarkssamhälle, vida skilt från mera bebodda trakter. Jag tror därför, att det föreligger ett visst fog för en dylik förflyttning, vilken dels skulle giva seminariet bättre lokaler, dels ock skulle bereda såväl lärare som elever drägligare levnadsförhållanden och lättare tillgång till åtskilliga bildningsanstalter, av vilka de i sina studier kunde draga nytta. Seminarielokalerna i Murjek skulle sedermera möjligen kunna komma ifråga till användning för ett kommunalt skolhem i Jokkmokks församling, varom fråga varit å bane, givetvis under förutsättning att en tillfredsställande överenskommelse härom kunde träffas mellan staten och församlingen.

Med hänsyn till vad sålunda anförts har jag funnit övervägande skäl tala för att indragningen bör komma att avse de två anstalter överstyrelsen föreslagit.

Olägenheter för de av indragningarna berörda kommunerna och för enskilda kommer ett förverkligande av förslaget visserligen att medföra. Men detta kommer att bli fallet var än beskärningen drabbar. Ersättningsanspråken från Strängnäs stad i fråga om mistade skatteintäkter och från de fastighetsägande lärarna därstädes anser jag icke böra föranleda någon åtgärd. En organisation av undervisningsanstalter är icke något oföränderligt och för all framtid bestående, ej heller grundar sig läroanstalternas förläggning på de olika orterna på något avtal i egentlig mening mellan

kronan och den kommunala korporationen. De kommuner, som fått till sig förlagda seminarieinrättningar, hava i allmänhet betraktat detta såsom en *förmån*, ej såsom en rättighet, och de hava stundom ansett det såsom en så betydande förmån, att de funnit den värd ett erbjudande om kostnadsfri upplåtelse av tomtmark. Så är fallet med Strängnäs. Förlorar nu staden denna förmån, är detta visserligen ett mycket beklagligt förhållande ur mer än en synpunkt, men det kan icke för staden grunda någon rätt till skadestånd av ovanberörd natur. Vid markupplåtelsen från Strängnäs sida fästes villkoret, att marken skulle användas till tomt för ett folkskoleseminarium. Jag förutsätter, att Strängnäs kommun skall finna med sin fördel förenligt att låta statsverket fortfarande nyttja tomten, därest till densamma förläggas ett dubbelt småskoleseminarium. Skulle denna plan icke komma att genomföras, är det icke uteslutet, att statsverket, om staden sådant medgiver, kan finna annan användning för tomten t. ex. för den länge eftersträfvade men ännu icke förverkligade kursen för utbildning av småskollärarinnor till folkskollärarinnor. Nu ifrågakvarande spörsmål blir i varje fall icke aktuellt förrän år 1932, då seminariets indragning i och med vårterminens utgång är slutförd.

Vad angår ersättningskraven från lärarna vill jag framhålla, att jag livligt ömmar för deras belägenhet, men anser, att det skulle innebära ett med hänsyn till sina konsekvenser betänkligt prejudikat, om statsmakterna tillerkände dem någon gottgörelse av det slag, de påyrkat. Jag erinrar, att de enligt sina avlöningsvillkor äro, i likhet med andra statliga befattningshavare inom undervisningsväsendet, underkastade flyttningsskyldighet. Skulle någon ersättning i berörda hänseende medgivas de lärare, om vilka i detta fall är fråga, torde varje annan lärare, som på grund av omorganisation eller eljest tvångsförflyttas, böra röna samma behandling. Och detta väl icke endast i kommande fall utan även i sådana fall, som redan passerat.

Jag övergår nu till att behandla anslagsfrågan under förutsättning, att seminariet i Strängnäs och parallellavdelningen i Luleå successivt nedläggas från och med budgetåret 1929/1930 samt att i övrigt den plan för seminarieorganisationen under nämnda budgetår följes, som av skolöverstyrelsen framlagts i dess skrivelse den 27 november 1928.

Enligt överstyrelsens beräkningar medför indragningen av seminariet i Strängnäs, att för budgetåret 1929/1930 en lektorslön om 5,800 kronor besparas. För seminariets i Luleå vidkommande inbesparas genom indragningsåtgärderna två lektorslöner å tillhoppa 11,600 kronor. Vidare kunna besparingar göras å timlärararvoden i övningsämnen med sammanlagt 1,900 kronor, vartill komma ytterligare besparingar å arvoden till läkare, bibliotekarie och rektors skrivbiträde till ett sammanlagt belopp av 1,200 kronor. I allt skulle kostnadsminskningen det första året uppgå till 20,500 kronor. Dessa beräkningar föranleda ingen erinran från min sida.

Å den i det ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna ingå-

ende posten: Folkskoleseminarierna, vilken för budgetåret 1928/1929 utgör 1,804,000 kronor, förelåg enligt vederbörande budgetredovisning vid slutet av budgetåret 1927/1928 en reservation på omkring 85,000 kronor. Men, såsom närmare frångår av punkten 166 i 1928 års åttonde huvudtitel, torde av denna reservation ett belopp av minst 20,000 kronor tagas i anspråk under budgetåret 1928/1929. För budgetåret 1929/1930 är att märka, att, därest förslaget om nedläggande av seminariet i Strängnäs och parallellavdelningen i Luleå vinner bifall, den hittills tillämpade vakanssättningen av lediga tjänster torde, åtminstone till en del, böra upphöra, varigenom utgifterna för läraravlöningar komma att ökas. Jag anser visserligen med hänsyn till den förhandenvarande reservationen, att en sänkning av anslagsposten kan ske för budgetåret 1929/1930, men på grund av nyssberörda förhållanden bör denna sänkning ske med en viss försiktighet. Enligt min mening torde anslagsposten för ifrågavarande budgetår kunna nedsättas till 1,770,000 kronor, vilket, därest överstyrelsens uppskattning av anslagsbehovet under budgetåret 1929/1930 är riktig, skulle innebära, att 34,000 kronor av reservationen skulle komma att åtgå under sistnämnda budgetår.

I skrivelse den 31 augusti 1928 angående anslag för folkundervisningen för budgetåret 1929/1930 har skolöverstyrelsen till behandling upptagit frågan om anslag till stipendier för elever vid folkskoleseminarier och därvid anført huvudsakligen följande:

Stipendier
för elever
vid folkskole-
seminari-
erna.

Även under läsåret 1929/1930 är en minskning av elevantalet att förutse. Medan elevantalet under läsåret 1928/1929 kan uppskattas till omkring 1,730, torde elevantalet 1929/1930 böra beräknas till omkring 1,550.

Med nyssnämnda beräkning av elevantalet under läsåret 1928/1929 belöpa av de för innevarande budgetår tillgängliga stipendiemedlen på varje elev omkring 129 kronor. Med utgångspunkt från att stipendierna under läsåret 1929/1930 böra bibehållas vid åtminstone samma belopp per elev räknat som under läsåret 1928/1929, kommer för det ovan beräknade antalet elever under läsåret 1929/1930 att till stipendier åtgå ett belopp av 199,950 kronor eller avrundat 200,000 kronor. Den minskning i behovet av stipendiemedel, som sålunda kommer att inträda, synes böra medgiva, dels att det extra reservationsanslaget till höjda stipendier åt elever vid folkskoleseminarier, som budgetåret 1928/1929 utgår med 6,000 kronor, kan helt upphöra, dels att den i det ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna ingående anslagsposten: stipendier för elever vid folkskoleseminarier, som innevarande budgetår utgår med 217,500 kronor, kan sänkas med 17,500 kronor till 200,000 kronor.

Med hänsyn till det förefintliga behovet av här ifrågavarande anslag vill överstyrelsen ytterligare erinra, att stipendierna, som år 1876 utgingo med ett genomsnittligt belopp av 60 kronor för stipendiat och år, år 1915 stigit till i genomsnitt 101 kronor för stipendiat. Under läsåret 1924/1925 har genomsnittsbeloppet utgjort 148 kronor, under läsåret 1925/1926 161 kronor, under läsåret 1926/1927 185 kronor och under läsåret 1927/1928 190 kronor. Vid denna jämförelse är dock att märka, att överstyrelsen funnit sig böra under senare år skärpa fordringarna för stipendiernas erhållande.

Under åberopande av vad sålunda anförts har skolöverstyrelsen hemställt om en minskning av den i det gemensamma ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna ingående anslagsposten till stipendier för elever vid folkskoleseminarier från dess nuvarande belopp, 217,500 kronor, med 17,500 kronor till 200,000 kronor.

Departement-
schefen.

Sedan jag inhämtat, att överstyrelsens här framlagda beräkningar av stipendieanslaget äro uppgjorda under förutsättning, att seminarieorganisationen under budgetåret 1929/1930 erhåller den omfattning, jag i det föregående förordat, får jag tillstyrka överstyrelsens förslag om en sänkning av ifrågasatt anslagspost till 200,000 kronor. Jag vill fästa uppmärksamheten på att överstyrelsens förslag innebär en total besparing å 23,500 kronor i förhållande till nu löpande budgetår, eftersom det nu utgående extra reservationsanslaget å 6,000 kronor för beredande av höjda elevstipendier icke vidare skulle vara behöfligt.

Studentkurser och parallellavdelningar.

I sin förenämnda skrivelse den 27 november 1928 har överstyrelsen framlagt förslag rörande det extra reservationsanslaget till studentkurser och parallellavdelningar för budgetåret 1929/1930. Angående detta anslag, som för budgetåret 1928/1929 är upptaget med ett belopp av 55,000 kronor, anför överstyrelsen följande:

Vidkommande slutligen behovet av anslag till studentkurser och parallellavdelningar, torde först böra erinras, att överstyrelsen i det föregående utgått ifrån att under budgetåret 1929/1930 studentkurser skulle förekomma vid folkskoleseminariet i Stockholm för kvinnliga studenter och vid folkskoleseminariet i Växjö för manliga studenter, ävensom att parallellavdelningar skulle upprätthållas vid vart och ett av folkskoleseminarierna i Linköping och Karlstad till klasserna I och II, vid folkskoleseminariet i Umeå till klasserna I och III samt vid folkskoleseminariet i Luleå till klass IV. Därjämte torde den vid sistnämnda seminarium anordnade preparandkursen alltjämt böra bibehållas.

För studentkursen vid folkskoleseminariet i *Stockholm* beräknas enahanda belopp, som utgår under år 1928, nämligen i lärararvoden 18,730 kronor och i tilläggsarvoden samt för bestridande av kostnaderna för uppvärmning m. m. 3,200 kronor, inalles 21,930 kronor.

Vad angår kursen vid folkskoleseminariet i *Växjö* beräknas för lärararvoden 14,918 kronor och för övriga kostnader 1,400 kronor, tillsammans 16,318 kronor, i full överensstämmelse med förhållandena under år 1928.

För seminariet i *Linköping*, där parallellavdelningar skulle förekomma till klasserna I och II, erfordras medel allenast till avlönning av 2 extra ordinarie lektorer, vilka båda beräknas åtnjuta särskilt lönetillägg i enlighet med beslut av 1928 års riksdag. Kostnaderna utgöra 7,600 kronor.

Vid folkskoleseminariet i *Karlstad* behöves medel dels till arvode åt en extra ordinarie lektor med 3,300 kronor, dels ersättning för 20 timlärartimmar i gymnastik å 100 kronor med 2,000 kronor, tillsammans 5,300 kronor, lika med år 1928.

Vid folkskoleseminariet i *Umeå* skulle anordnas parallellavdelningar till klasserna I och III. Anslag påkallas i huvudsaklig överensstämmelse med

vad som gäller under läsåret 1928/1929 dels till avlöning av en extra ordinarie lektor å 3,800 kronor och en sådan å 3,300 kronor, dels till undervisning i övningsämnen 47 veckotimmar å 95 kronor. Tillsammans skulle alltså krävas 7,100 kronor + 4,465 kronor = 11,565 kronor.

Beträffande preparandkursen vid folkskoleseminariet i Luleå kunna kostnaderna för densamma i huvudsaklig enlighet med rektors beräkningar uppskattas till 4,520 kronor.

Enligt överstyrelsens i det föregående framställda förslag skulle parallellavdelning förekomma allenast till fjärde klassen. Även under förutsättning att två ordinarie lektorer förflyttas från seminariet från och med läsåret 1929/1930, torde behovet av timlärartimmar i kunskapsämnena kunna tillgodoses inom ramen för det ordinarie reservationsanslaget. Särskilt anslag erfordras däremot för bestridande av undervisningen i övningsämnena musik och gymnastik med lek och idrott. I det förstnämnda ämnet torde böra beräknas 6 timmar å 100 kronor, i gymnastik 6 timmar å 160 kronor, tillsammans 600 + 960 = 1,560 kronor.

I enlighet med nu lämnade redogörelse kunna de kostnader för uppehållande av undervisningen i studentkurser, parallellavdelningar och preparandkurs vid folkskoleseminarier, till vilkas bestridande medel å extra stat för budgetåret 1929/1930 erfordras, sammanfattas sålunda:

för studentkurs	vid folkskoleseminariet i Stockholm	kronor 21,930: —
» »	» » i Växjö	» 16,318: —
» parallellavdelningar	» » i Linköping	» 7,600: —
» »	» » i Karlstad	» 5,300: —
» »	» » i Umeå	» 11,565: —
» »	» » i Luleå	» 1,560: —
» preparandkurs	» » i »	» 4,520: —
		tillsammans kronor 68,793: —

Nämnda slutsumma, avrundad till 69,000 kronor, torde böra stå till förfogande under budgetåret 1929/1930 för bestridande av utgifterna för nu ifrågakarande ändamål. Emellertid lär det icke vara erforderligt, att hela nämnda belopp anvisas å riksstaten för budgetåret i fråga. Enligt budgetredovisningen för budgetåret 1927/1928 förefanns å här förevarande anslag reservationer till ett belopp av närmare 30,000 kronor, av vilka dock under innevarande år omkring 16,000 kronor torde komma att tagas i anspråk. Med hänsyn härtill synas under budgetåret 1929/1930 10,000 kronor kunna disponeras av förefintliga reservationer och alltså ett belopp av 59,000 kronor böra anvisas å riksstaten.

Såsom skett beträffande anslag för ändamålet från och med år 1915, torde även nu beräknade anslag böra beviljas i en summa utan specificering i särskilda poster och fördelningen av de beviljade beloppen seminarierna emellan ske sedermera, efter inhämtande av förnyade upplysningar rörande anslagsbehoven samt om de för kursernas och avdelningarnas uppehållande lämpligaste anordningarna.

Överstyrelsen hemställer, att ifrågakarande anslag för budgetåret 1929/1930 måtte bestämmas till 59,000 kronor.

De av överstyrelsen här framlagda beräkningarna stå i överensstämmelse med dess av mig godtagna förslag till seminarieverksamhetens omfattning

Departementschefen.

under budgetåret 1929/1930 och de grunder, efter vilka anslaget tidigare brukat utgå.

Under åberopande av vad jag här ovan anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta, att folkskoleseminariet i Strängnäs skall från och med läsåret 1929/1930 successivt nedläggas ävensom att efter utgången av samma läsår folkskoleseminariet i Luleå skall vara anordnat såsom ett enkelseminarium,

dels minska den i det ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna ingående posten: Folkskoleseminarierna
 nu kronor 1,804,000: —
 med » 34,000: —
 till » 1,770,000: —

dels minska den i det ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna ingående posten: Stipendier för elever vid folkskoleseminarier

nu kronor 217,500: —
 med » 17,500: —
 till » 200,000: —

dels, vid bifall härtill, minska det gemensamma *ordinarie* reservationsanslaget till folkskoleseminarierna

nu kronor 2,021,500: —
 med » 51,500: —
 till » 1,970,000: —

dels ock till anordnande av studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier ävensom av en preparandkurs vid folkskoleseminariet i Luleå anvisa för budgetåret 1929/1930 ett *extra* reservationsanslag

av kronor 59,000: —

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

H. B. Hammar.